

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Західноукраїнський національний університет
Навчально-науковий інститут новітніх освітніх технологій
Кафедра менеджменту, публічного управління та персоналу

КУТНА МАРІЯ ПЕТРІВНА

Реалізація ветеранської політики органом місцевого самоврядування

спеціальність Публічне управління та адміністрування
освітньо-професійна програма - Публічне управління та адміністрування

Кваліфікаційна робота

Виконала студентка групи
ДСПУАзм- 21
Кутна Марія Петрівна

Науковий керівник:
к.е.н., доцент
Чикало Інна Василівна

ТЕРНОПІЛЬ - 2025

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ РЕАЛІЗАЦІЇ ВЕТЕРАНСЬКОЇ ПОЛІТИКИ ОРГАНАМИ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ.....	6
1.1. Сутність та принципи реалізації ветеранської політики органами місцевого самоврядування	6
1.2. Зарубіжний досвід реалізації ветеранської політики органами публічної влади.....	11
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ МЕХАНІЗМУ РЕАЛІЗАЦІЇ ВЕТЕРАНСЬКОЇ ПОЛІТИКИ У МИКУЛИНЕЦЬКІЙ СЕЛИЩНІЙ РАДІ	18
2.1. Організаційні засади реалізації ветеранської політики в досліджуваному органі місцевого самоврядування.....	18
2.2. Оцінка ефективності реалізації ветеранської політики на території Микулинецької територіальної громади.....	28
РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМІВ РЕАЛІЗАЦІЇ ВЕТЕРАНСЬКОЇ ПОЛІТИКИ ОРГАНОМ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ	35
3.1. Формування моделі соціального захисту ветеранів.....	35
3.2. Впровадження адаптивних механізмів реалізації ветеранської політики органом місцевого самоврядування.....	40
ВИСНОВКИ.....	48
Список використаних джерел.....	50
ДОДАТКИ.....	58

ВСТУП

Актуальність теми. Повномасштабна збройна агресія Російської Федерації проти України кардинально змінила соціально-політичний контекст функціонування держави та визначила нові пріоритети для системи публічного управління. Одним із таких пріоритетів стала розбудова ефективної державної та місцевої ветеранської політики, яка охоплює як військовослужбовців, так і ветеранів, членів їхніх сімей, родини загиблих Героїв та осіб, що повертаються із фронту після поранення чи тривалого перебування у зоні бойових дій.

У цих умовах органи місцевого самоврядування виступають першою інституційною ланкою, яка стикається з практичними потребами ветеранів після їх повернення. Саме громади забезпечують надання адміністративних і соціальних послуг, організовують медичний та психологічний супровід, сприяють зайнятості та професійній адаптації, розвивають місцеві програми підтримки, створюють інклюзивне середовище та безбар'єрну інфраструктуру. Таким чином, на рівні громад реалізується значна частина державної ветеранської політики, а ефективність її виконання залежить від управлінської спроможності місцевої влади, якості прийнятих рішень та здатності враховувати реальні потреби цільових груп.

Органи місцевого самоврядування виступають ключовими суб'єктами у реалізації державної соціальної політики, адаптуючи її до потреб конкретної громади. Вони безпосередньо забезпечують доступ ветеранів, ветеранок та членів їхніх сімей до соціальних програм, координують взаємодію з громадськими організаціями, волонтерськими ініціативами, бізнесом тощо, а також відповідають за створення сприятливого середовища для адаптації ветеранів.

Аналіз останніх досліджень та наукових праць. Проблематика реалізації соціальної політики щодо ветеранів розглядалась у працях українських науковців, дослідженнях політологів, соціологів, зокрема: Власенко Р.В., Гущук І.В., Жаліло Я.А., Домбровської Я.М., Коляди О., Швець О., ПорхунаЮ., Джон Грехем Керрінгтона та інших.

Аналіз досліджень висвітлює роль органу місцевого самоврядування в адаптації ветеранів до цивільного життя та формуванні інклюзивної політики, проте на рівні конкретних територіальних громад окремі питання залишаються не достатньо дослідженими та потребують систематичного наукового вивчення.

Мета кваліфікаційної роботи: дослідити теоретичні засади та практику реалізації ветеранської політики органами місцевого самоврядування на прикладі Микулинецької селищної ради, розробити практичні рекомендації щодо удосконалення системи підтримки ветеранів у Микулинецькій територіальній громаді.

Завдання:

- дослідити теоретичні засади реалізації ветеранської політики органами місцевого самоврядування;
- проаналізувати механізм реалізації ветеранської політики у Микулинецькій селищній раді;
- сформулювати напрями удосконалення механізмів реалізації ветеранської політики органом місцевого самоврядування.

Об'єкт дослідження - ветеранська політика в органах місцевого самоврядування.

Предмет дослідження - правові та організаційні засади реалізації ветеранської політики в органах місцевого самоврядування.

Методи дослідження. У роботі використовувались такі методи дослідження як систематичний аналіз, групування та систематизація. Для написання роботи використовувалась інформація наукових праць, результатів теоретичних та практичних досліджень, статистичних даних. Проведено систематизацію та аналіз діючого законодавства у сфері ветеранської політики та соціального захисту, проведено оцінку ефективності реалізації ветеранської політики на території Микулинецької територіальної громади, використавши інформацію з офіційного вебсайт Микулинецької селищної територіальної громади та локальних нормативно-правових актів.

Наукова новизна дослідження полягає у розвитку теоретико-методичних положень щодо реалізації ветеранської політики органом місцевого самоврядування.

Практична значущість результатів дослідження полягає в можливості використання розроблених рекомендацій Микулинецькою селищною радою для зміцнення системи підтримки ветеранів, підвищення якості послуг, формування інклюзивної політики та забезпечення ефективної реінтеграції військовослужбовців.

Апробація. За результатами дослідження опубліковано 2 тез доповідей на тему «Необхідність реалізації ветеранської політики органом місцевого самоврядування» у Збірнику VI Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю «Актуальні проблеми менеджменту та публічного управління в умовах сучасних викликів» (Тернопіль, ЗУНУ, 2025) та «Заходи адаптації ветеранів на робочому місці в органі публічної влади» у Збірнику Наукової конференції молодих вчених, аспірантів та студентів кафедри менеджменту, публічного управління та персоналу «Інноваційні технології в менеджменті та публічному управлінні» (Тернопіль, ЗУНУ, 2025).

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ РЕАЛІЗАЦІЇ ВЕТЕРАНСЬКОЇ ПОЛІТИКИ ОРГАНАМИ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

1.1 Сутність та принципи реалізації ветеранської політики органами місцевого самоврядування

На сьогодні ветеранська політика є надзвичайно важливим складником державної соціальної політики, яка спрямована на забезпечення належного рівня життя осіб, які брали участь у захисті суверенітету та територіальної цілісності України, а також членів їхніх сімей, зокрема у соціальній, житловій, культурній тощо, сферах. Вона охоплює комплекс заходів соціального, правового, економічного та психологічного характеру, які мають на меті підтримку ветеранів війни, створення умов для їхньої адаптації в суспільстві, забезпечення участі у громадському житті, працевлаштування та професійній діяльності.

Органи місцевого самоврядування (ОМС) відіграють важливу роль у реалізації цієї політики, оскільки саме вони найбільш наближені до конкретних потреб громадян, саме місцеві громади є тією самою першою «точкою дотику» до мирного життя, за яке боролися ветерани. Якщо держава формує стратегічні засади й гарантує загальнонаціональні стандарти соціального захисту, то громади безпосередньо впроваджують ці норми у практику, враховуючи місцеві соціально-економічні умови, адже громада зобов'язана налагодити координацію різних програм і ініціатив на підтримку ветеранів, об'єднати їх спільною метою та залучити населення громади до цього процесу. Необхідно створювати умови й простори для інтеграції захисників та діяти вже зараз, не очікуючи централізованих рекомендацій.

Голова ГО «Простір можливостей» Оксана Коляда вважає: «Коли ми говоримо про готовність громад до роботи з ветеранами, ми маємо на увазі готовність інституційну та кадрову. Тобто ветеран не має почувати себе кинутим напризволяще. Йому мають бути доступні весь той набір послуг, який гарантуватиме держава. Насамперед мова іде про реабілітацію фізичну та

психологічну, реінтеграцію соціальну та економічну. Для цього мають працювати відповідні комунікаційні інструменти» [15].

Як зазначила Марія Довжик: «У громадах дуже важливо залучати ініціативних людей. Це родини, дружини, які щиро бажають допомагати. І якщо їх доповнити компетенцією, то вони будуть ефективними спеціалістами. Ми працюємо системно, а не точково. Ветеранський простір це перш за все не про місце, а про людей. Тут не зможуть працювати люди, які щиро не бажають бути корисними для інших» [12].

У науковій літературі відсутній системний, цілісний, комплексний підхід до розуміння процесів реінтеграції військовослужбовців і ветеранів війни у соціальне життя, тому доцільно досліджувати шляхи вирішення зазначеної проблеми, беручи за основу чину законодавчу базу, нормативні акти якої безпосередньо або опосередковано регулюють відповідні суспільні відносини.

Законодавство України про соціальний і правовий захист військовослужбовців, ветеранів війни та членів їхніх сімей ґрунтується на Конституції України та охоплює комплекс нормативно-правових актів, які визначають засади державної ветеранської політики, соціального забезпечення та реабілітації осіб, що захищали незалежність і територіальну цілісність держави. Перелік основних нормативно-правових документів наведено у таблиці 1.1.

Таблиця 1.1.

**Основні нормативно-правові акти України у сфері соціального захисту
військовослужбовців та ветеранів війни**

№ з/п	Нормативно-правовий акт: номер, назва	Дата ухвалення/ чинність	Основний зміст / значення
1	Конституція України	28 червня 1996 року (в редакції від 01.01.2020)	Визначає основоположні права громадян, гарантує державний соціальний захист громадян України, які перебувають на службі у Збройних Силах України та інших військових формувань, а також членів їх сімей; охорону здоров'я, працю, освіту тощо, зокрема ст.ст. 17, 43, 46, 49, 53 [16].

Продовження Табл. 1.1.

№ з/п	Нормативно-правовий акт: номер, назва	Дата ухвалення/ чинність	Основний зміст / значення
1	Конституція України	28 червня 1996 року (в редакції від 01.01.2020)	Визначає основоположні права громадян, гарантує державний соціальний захист громадян України, які перебувають на службі у Збройних Силах України та інших військових формувань, а також членів їх сімей; охорону здоров'я, працю, освіту тощо, зокрема ст.ст. 17, 43,46, 49,53[16].
2.	Закон України №2011-ХІІ «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей»	20 грудня 1991 року (в редакції від 22.09.2025)	«Закон визначає основні засади державної політики у сфері соціального захисту військовослужбовців та членів їх сімей, встановлює єдину систему їх соціального та правового захисту, гарантує військовослужбовцям та членам їх сімей в економічній, соціальній, політичній сферах сприятливі умови для реалізації їх конституційного обов'язку щодо захисту Вітчизни та регулює відносини у цій галузі» [40].
3.	Закон України №3551-ХІІ «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту»	22 жовтня 1993 року (в редакції від 12.09.2025)	Чітко окреслює категорії ветеранів війни (учасники бойових дій, особи з інвалідністю, члени сімей загиблих) та гарантії їх соціального забезпечення. «Закон визначає правовий статус ветеранів війни, забезпечує створення належних умов для їх життєзабезпечення, сприяє формуванню в суспільстві шанобливого ставлення до них» [42].
4.	Закон України №2961-ІV «Про реабілітацію осіб з інвалідністю в Україні»	6 жовтня 2005 року (в редакції від 04.04.2025)	«Закон визначає основні засади створення правових, соціально-економічних, організаційних умов для усунення або компенсації наслідків, спричинених стійким порушенням здоров'я, функціонування системи підтримання особами з інвалідністю фізичного, психічного, соціального благополуччя, сприяння їм у досягненні соціальної та матеріальної незалежності» [38].
5.	Закон України №2671-VIII «Про соціальні послуги»	17 січня 2019 року (в редакції від 27.09.2025)	«Визначає основні організаційні та правові засади надання соціальних послуг, спрямованих на профілактику складних життєвих обставин, подолання або мінімізацію їх негативних наслідків, особам/сім'ям, які перебувають у складних життєвих обставинах» [41].

Продовження Табл. 1.1.

6.	Постанова КМУ №728 «Деякі питання забезпечення житлом військовослужбовців та інших громадян»	2 вересня 2015 року (в редакції від 03.05.2023)	Якою затверджено Порядок «визначення розміру і надання військовослужбовцям та членам їх сімей грошової компенсації за належне їм для отримання жиле приміщення»[8].
7.	Постанова Кабінету Міністрів України №1338 «Деякі питання надання психологічної допомоги ветеранам війни, членам їх сімей та деяким іншим категоріям осіб»	29 листопада 2022року (в редакції від 02.08.2025)	Затверджено Порядок та умови «надання психологічної допомоги ветеранам війни, членам їх сімей та деяким іншим категоріям осіб» [10] .
8.	Розпорядження КМУ №1209-р «Про схвалення Стратегії ветеранської політики на період до 2030 року та затвердження операційного плану заходів з її реалізації у 2024-2027 роках».	від 29.11.2024	«гідне визнання внеску ветеранів/ветеранок у захист Вітчизни, забезпечення комплексної державної підтримки для відновлення їх добробуту з урахуванням впливу бойового досвіду, добробуту членів їх сімей та кроссекторальної допомоги протягом усього життя відповідно до виявлених потреб кожного/кожної, а також сприяння зміцненню обороноздатності держави шляхом підвищення престижності військової служби (служби) та визнання ключової ролі ветеранів/ветеранок, зокрема під час проходження служби у військовому резерві, а також їх потенціалу для забезпечення економічного розвитку країни» [44]
9.	Розпорядження КМУ №1350-р «Про схвалення Стратегії формування системи повернення з військової служби до цивільного життя на період до 2033 року та затвердження операційного плану заходів з її реалізації у 2025-2027 роках»	31 грудня 2024року	«Стратегія визначає стратегічні цілі, завдання держави, основні заходи та очікувані результати суспільної та економічної реінтеграції у різних сферах суспільного життя учасників системи повернення, у тому числі шляхом надання їм психологічної підтримки, забезпечення комплексної реабілітації, соціальної інтеграції, професійної адаптації, економічної залученості, та здійснення інших заходів, зокрема щодо забезпечення діяльності фахівців із супроводу ветеранів війни та демобілізованих осіб» [45] .

Примітка: Складена автором на основі [8; 10; 16; 38; 40; 41; 42; 44; 45].

Після 2014 року, а з початком повномасштабного вторгнення російської федерації в Україну у 2022році особливо, ветеранська політика набула

стратегічного значення для держави. Мова не тільки про забезпечення пілг і виплат. Велику увагу необхідно зосередити питанню реінтеграції ветеранів у суспільне життя, їх соціальну адаптацію, медичну та психологічну реабілітацію, підтримку сімей загиблих. Сприяти працевлаштуванню та розвитку ветеранського підприємництва.

Центральним органом виконавчої влади, який формує і реалізовує державну політику у сфері питань ветеранів – Міністерство у справах ветеранів, основними завданням якого є розроблення нормативно-правових актів, стратегій, державних програм тощо, що визначають засади функціонування ветеранського середовища. Діяльність Міністерства регламентується, зокрема, такими нормативно-правовими документами як: Постановою КМУ №986 від 28.11.2018 [24; 35; 9].

Під державною ветеранською політикою слід розуміти стабільну, організовану, цілеспрямовану діяльність органів державної влади і місцевого самоврядування щодо задоволення інтересів і потреб окремої соціальної групи – ветеранів війни, а також членів сімей ветеранів. Для реалізації політики використовуються правові, економічні, адміністративні методи впливу на суспільні відносини з державної підтримки зазначеної категорії осіб із застосуванням ресурсів, що є в розпорядженні держави» [21].

Водночас, через процес децентралізації значна частина функцій реалізації ветеранської політики делегована органам місцевого самоврядування. Ефективність впровадження ветеранської політики на практиці залежить від активності, ресурсів та ініціативи місцевих органів влади, адже саме громади працюють безпосередньо із ветеранами та членами їх сімей.

В результаті повномасштабної військової агресії російської федерації проти України одним із головних завдань органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування стало забезпечення та комплексна підтримка військовослужбовців, ветеранів війни, сімей загиблих (померлих, зниклих безвісти за особливих обставин) Захисників і Захисниць України, насамперед що стосується медичного обслуговування, покращення фінансово-

матеріального стану зазначених категорій осіб, сприяння вирішенню їх соціально-побутових проблем, вшанування пам'яті загиблих героїв. Саме тому, окрім загальнодержавних нормативних актів, органи виконавчої влади та органи місцевого самоврядування розробили регіональні та місцеві Програми підтримки, які є на сьогодні надзвичайно актуальними та потребують залучення значних фінансових ресурсів.

1.2. Зарубіжний досвід реалізації ветеранської політики органами публічної влади

Розроблення основних орієнтирів державної ветеранської політики здійснювалося з урахуванням актуальних потреб ветеранів, ветеранок, їхніх родин та сімей полеглих Захисників.

Важливим джерелом для формування цих пріоритетів стали дослідження Українського ветеранського фонду, які окреслили ключові проблеми – від доступу до медичних і психологічних послуг до труднощів, пов'язаних із працевлаштуванням та інтеграцією в громади. Такий підхід відповідає міжнародно усталеному принципу партнерського формування політики, який передбачає залучення самих ветеранів до вироблення рішень, що безпосередньо впливають на їхнє життя: «...нічого для ветеранів без ветеранів», що підкреслює необхідність участі самих ветеранів у формуванні рішень, які безпосередньо їх стосуються [5].

Побудова модернізованої моделі державної ветеранської політики здійснювалася Міністерством у справах ветеранів України на основі вивчення напрацьованих іноземних підходів, зокрема: «При розробці нової державної ветеранської політики Мінветеранів врахувало досвід США, Великої Британії, Хорватії, Канади. Формуючи ключові напрями, ми насамперед керувалися запитом, потребами та проблематикою ветеранів, ветеранок, членів їхніх сімей, родин полеглих Захисників і Захисниць України [22].

Разом із тим, ефективність реалізації державної ветеранської політики не може обмежуватися виключно централізованими заходами. Ключова роль

належить органам місцевого самоврядування та громадам, адже саме вони стають першою точкою взаємодії з ветераном після його демобілізації. У громадах зосереджуються питання соціальної адаптації, реабілітації, працевлаштування та інтеграції у громадське життя. Відтак, практична реалізація державної політики залежить від здатності місцевих органів забезпечити координацію різних суб'єктів – соціальних служб, медичних установ, освітніх і культурних закладів, ветеранських громадських організацій.

Проблеми, з якими стикаються українські ветерани, набули особливої ваги в умовах повномасштабної війни. Відсутність цілісного підходу до їхньої соціальної адаптації здатна спричиняти низку негативних явищ – від безробіття й психологічних труднощів до ізоляції від суспільства. Тому створення системної підтримки ветеранів – не лише моральне зобов'язання держави, а й важливий чинник суспільної стабільності та економічного розвитку.

Ефективна реінтеграція ветеранів вимагає цілісного підходу, що включає легалізацію ініціатив, спрямованих на забезпечення робочих місць, підтримку у відкритті власного бізнесу, професійну перепідготовку, а також психологічну та медичну допомогу. Для цього потрібно об'єднати зусилля урядових структур, освітніх інституцій, організацій громадянського суспільства та бізнес-спільноти. Міжнародний досвід, зокрема, програми з підтримки ветеранів у США та Канаді, може слугувати хорошим джерелом натхнення для розробки подібних ініціатив в Україні. Практика цих країн показує, що активне залучення ветеранів до різних сфер суспільного життя сприяє не тільки їхньому особистісному розвитку, але й зміцненню демократичних інститутів та економічному зростанню [14].

Важливо розглядати реінтеграцію ветеранів/-ок як компонент ширших планів і структур, пов'язаних із національним відновленням і відповідними пріоритетами. Уроки, засвоєні на основі інших країн, на які вплинули конфлікти, вказують на важливість загальної координації та інтегрованого планування, а також внутрішньої притаманної гнучкості та підлаштування під обставини й потреби на місцях. У контексті України важливо те, що

розроблення проєкту Плану відновлення України охоплює компоненти, які стосуються реінтеграції ветеранів/-ок. Їх підготувало Мінветеранів: вони визнають ветеранів і ветеранок важливим потенційним ресурсом в ініціативах, спрямованих на відновлення, а також групою, яка потребує підтримки та надання послуг [11, с.28].

Аналізуючи зарубіжний досвід органів державної влади та муніципальних утворень щодо визначення та набуття статусу «ветеран», варто звернути увагу, що кожна країна має власний підхід та особливості визначення і набуття цього статусу, що відображено в табл. 1.2.

Таблиця 1.2

Визначення статусу ветерана в зарубіжних країнах

Країна	Процес набуття статусу «Ветеран»
Австралія	Термін «ветеран» використовувався на позначення колишніх членів Австралійських сил оборони (АСО) в часи війни чи воєнного конфлікту. Однак після зустрічі міністрів 2017 року визначили, що ветеран визначатиметься як «особа, яка служить або служила в АСО щонайменше один день». Сюди належать регулярні та резервні сили [11, с. 60]
Хорватія	«Ветеран вітчизняної війни у Хорватії» - це особа, яка організованим чином брала участь у захисті незалежності, територіальної цілісності та суверенітету Республіки Хорватії. На отримання статусу ветерана для тих, хто залишив службу, можна подати заявку до Міністерства оборони» [11, с. 66]
Франція	Ветеранами війни у Франції визнаються особи, які належали до визнаного бойового підрозділу щонайменше впродовж 90 днів і щоб у наявності були документальні підтвердження за такими критеріями: перестрілка чи бойові дії підрозділу (щонайменше дев'ять), особиста перестрілка чи бойові дії (щонайменше п'ять), чотири місяці присутності на війні в Алжирі, у боротьбі в Марокко або Тунісі або ж чотири місяці перебування у статусі призначеного ОРЕХ (кампанії військових сил Франції за межами національної території — наприклад, миротворчих операціях ООН чи інших спеціальних операціях, визначених Міністерством оборони)» [11, с. 71]
Німеччина	«У листопаді 2018 року Федеральне міністерство оборони Німеччини заявило, що «кожен солдат, який перебуває на чинній службі у Бундесвері (збройних силах), резервісти, а також усі ті, кого було звільнено з почесними, тобто без втрати звання, вважаються ветеранами збройних сил» (Щоденний указ стосовно ветеранів. Федеральний міністр 23 листопада 2018 року). Варто відзначити, що термін «ветеран» і присвоєння статусу ветерана в Німеччині було чутливим і спірним питанням. Це пов'язано з історичними причинами, Другою світовою війною» [11, с. 76]
Ізраїль	«Термін «ветеран» Збройні сили Ізраїлю не використовують як юридичне визначення. Ті, хто залишає службу, отримує «почесне свідоцтво про звільнення», яке слугує ідентифікаційною картою для резервістів, а також допомагає ветеранам/-кам отримувати пільги. Статус «звільнений солдат»

Продовження Табл. 1.2

	надається на період до п'яти років після завершення служби, а певні пільги та підтримка, які з ним пов'язані, дійсні впродовж 10 років» [11, с. 80]
Польща	«У Польщі послуговуються визначеннями, які охоплюють різні групи ветеранів/-ок: (а) ветерани війни: ті, хто брав участь у Другій світовій війни та боротьбі за незалежність, (б) учасники операцій за межами державних кордонів Польщі – зокрема у місіях ООН, ЄС чи НАТО, і (в) ширша група осіб, які залишили військову службу. Новим Законом визначено: Група А. Ветерани війни: Визначаються як «Ветерани/-ки, які брали участь у боротьбі за незалежність і суверенітет Польщі в межах військових підрозділів Польщі чи союзників у період 1914–1956 рр., працювали в підпільних органах влади, надавали притулок особам, яким загрожувала смертна карата учасники/-ці повстань проти комуністичного режиму у грудні 1970 року). Група Б: Учасники/-ці операцій за межами державних кордонів Польщі: Визначаються як члени військових сил, прикордонної служби, поліції, Агентства державної охорони чи Національної пожежної служби, які офіційно перебував на миротворчій чи стабілізаційній місії щонайменше 60 днів. Статус визначає Міністерство оборони» [11, с. 84]
Сполучене Королівство	«Уряд Сполученого Королівства визначає ветерана як особу, яка прослужила щонайменше один день у Збройних силах (ЗС) або в регулярних, резервних силах, підрозділі комерційних моряків (якщо вони виконували визначені законом військові операції ⁴⁶ , то також вважаються ветеранами). Згідно з цим визначенням ветеранами є особи, які вже залишили збройні сили. Термін «той, хто залишає службу» вживається на позначення представників особового складу, які планують залишати службу, але ще поки що служать у збройних силах. Резервісти, які не мобілізовані, також отримують статус ветерана, окрім випадків і до моменту, коли їх не призвуть на фактичну службу»[11, с. 90]
США	«Термін «ветеран» означає особу, яка служила як чинний військовослужбовець у флоті чи в повітряних силах і яку було звільнено зі служби чи звільнено від виконання обов'язків за будь-яких умов, окрім як у зв'язку з ганебною поведінкою. Термін «чинний військовослужбовець» означає повноцінну службу у збройних силах, а не виконання обов'язків під час навчання. Резервіст або член Національної гвардії, призваний на чинну службу на федеральному рівні, або особа, яка отримала інвалідність через захворювання чи поранення, отримане чи підсилене під час виконання обов'язків або під час тренувань, також може вважатися ветераном» [11, с. 96]
Канада	«У Канаді немає єдиного централізованого процесу надання статусу ветерана. Статус надається відповідно до індивідуальної ситуації, а підтримка ветеранів здійснюється через різноманітні програми. «Система підтримки ветеранів у Канаді є комплексною і охоплює різні аспекти життя ветерана, а не обмежується лише наданням статусу: Військовослужбовці Збройних сил Канади, Королівської канадської кінної поліції та ветерани присвятили своє життя служінню Канаді та демонстрації канадських цінностей та інтересів у всьому світі» [19]

Примітка. Складено автором на основі [11, с. 60-96; 19].

Варто врахувати, що кожна зарубіжна країна має свої особливості та програми переходу від військової служби до цивільного життя. Ключова увага

приділяється таким аспектам: чітких правових визначеннях, інтегрованих державних сервісах, продуманих програмах переходу до цивільного життя, особливій увазі до психологічного здоров'я та тісній співпраці з місцевими громадами та організаціями ветеранів (табл. 1.3).

Таблиця 1.3

Світовий досвід процесів та застосування програм переходу від військової служби до цивільного життя

Країна	Процеси/ програми переходу
Австралія	«Військовослужбовців та їхні сім'ї також запрошують на дводенну програму під назвою «Вихід», спрямовану на те, щоб допомогти їм планувати своє життя після служби, дізнатися про збереження мотивації, навчитися навичок адаптації до цивільного життя, отримати скерування й підтримку у формуванні стосунків, а також відшукати відповідні послуги психічної та фізичної підтримки» [11, с. 61]
Хорватія	«Програма переходу від військової кар'єри до цивільного життя працює ще з 2015 року, її реалізовує Міністерство оборони (Департамент з питань переходу). Взяти участь у цій програмі можуть всі представники особового складу, яких було звільнено з почестями. Є також програма переходу й надання допомоги для державних службовців і працівників Міністерств оборони, які втратили робочі місця у зв'язку з реорганізацією та скороченням штату»[11, с. 67]
Франція	«Жодного окремого підходу до політики інформування, пов'язаної з переходом від військової кар'єри до цивільного життя, не знайдено, але зрозуміло, що підтримка й консультування до звільнення наявні, а пенсії виплачуються залежно від тривалості служби. Підтримка у в перекваліфікації може надають за посередництва Агентства з перекваліфікації у сфері оборони, яке проводить консультації щодо працевлаштування та тренінги — зокрема встановлює контакти з роботодавцями»[11, с.72]
Німеччина	«Закон «Про пенсії для колишніх солдатів Бундесверу та осіб, які перебувають на їхньому утриманні (Закон «Про пенсії солдатів-SVG») детально визначає пенсії та базові домовленості щодо виплати компенсацій. Низка окремих законів і положень стосуються питань, які впливають на ветеранів/-ок. Зокрема: • Концепція K9000/019 «Турбота і добробут у Бундесвері»; • Концепція K9000/031 «Турбота про колишніх членів Бундесверу, які постраждали внаслідок операцій»; • KRD 10/4 «Робота з особами, які отримали психічні та/чи фізичні травми у Бундесвері» [11, с.76-77];
Ізраїль	«Міністерство оборони вважає залучення Відділу звільнених солдатів важливою частиною процесу переходу. Основний закон, який регулює визначення ветерана й послуги, які їм надають, це Закон «Про зарахування до звільнених солдатів» (1994 р.), в якому наведені юридичні визначення й окреслені права та обов'язки. З моменту набуття чинності цим законом, до нього кілька разів вносили зміни й адаптовували до потреб ветеранів/-ок, які змінюються»[11, с. 80]

Продовження Табл. 1.3

Польща	«Законом «Про захист Вітчизни». Група А: визначення та статус визначаються Законом про ветеранів війни та жертви війни і післявоєнного пригноблення (1991 р.), до якого вже кілька разів вносили зміни, щоб оновити положення, які стосуються рівня й типів підтримки, яка надається. Група Б: жодного окремого законодавства не виявлено. Новий Закон «Про захист Вітчизни», ухвалений нещодавно (2022 року), має домінуючу силу над попереднім законодавством» [11, с. 84]
Сполучене Королівство	«Первинні консультації та підтримка особам, які мають намір залишити службу (відомі під назвою «ті, хто збирається залишити службу»), надається завдяки мережі спеціально визначених офіцерів, які займаються питаннями переселення на рівні військового підрозділу / полку, за підтримки старших консультантів із питань переселення та інших фахівців регіонального й національного рівня. Підтримка під час переходу може розпочинатися за два роки до звільнення. Служба переходу зі сфери оборони: нею керує Міністерство оборони» [11, с. 91]
США	«Військовослужбовці, які планують залишити службу, проходять «Програму допомоги в переході (ТАР), яку спільно реалізують Міністерство оборони США, Міністерство у справах ветеранів, Міністерство у справах транспорту і Міністерство у справах праці, щоб надати військовослужбовцям інформацію про працевлаштування та наявні можливості навчання»[11, с. 96]. «Окрім пільг, підтримки та служб, які пропонує військовослужбовцям МІНВETERАНІВ коли вони потрапляють в систему охорони здоров'я, модуль Transition GPS із переходу передбачає також фінансове планування та розроблення індивідуального плану переходу. ТАР – це модульний курс, більша частина якого проходить онлайн на місці служби. Електронна копія частини навчального плану МІНВETERАНІВ доступна на сайті уряду Сполучених Штатів»[4]
Канада	«Підтримка адаптації ветеранів та їхніх родин зменшує майбутні витрати на медичні та соціальні послуги. Забезпечення освіти для дітей полеглих військових дає їм можливість самостійно будувати своє життя, не покладаючись на державну допомогу. У суспільстві це створює важливий ефект: військові впевнені, що в разі трагедії їхні родини отримають належну підтримку. Це посилює моральний стан армії та зміцнює довіру громадськості до Збройних Сил. «Для підтримки переходу від військового до цивільного життя ухвалена Національна Стратегія працевлаштування ветеранів, яка передбачає чотири стратегічні цілі: покращення послуг і розширення програм для ветеранів; підтримка роботодавців, які наймають ветеранів; сприяння економічній самостійності ветеранів; позиціонування державної служби як лідера у сфері працевлаштування ветеранів; побудова партнерських відносин» [1, с. 15]

Примітка. Складено автором на основі [1, с. 15; 4; 11, с. 61-96].

Варто зазначити, що узагальнення іноземних практик дає змогу визначити ключові орієнтири, які можуть бути адаптовані в Україні: персоніфікований підхід, доступність психологічної допомоги, створення ветеранських просторів, сприяння зайнятості та підтримка родин загиблих. Цей досвід є цінним

ресурсом для подальшого розвитку української ветеранської політики в умовах воєнного стану та повоєнного відновлення.

Досвід іноземних країн показує, що ефективна ветеранська політика ґрунтується на системному підході, який включає ретельне визначення цільових груп ветеранів, оптимальне залучення та підтримку фахівців, що працюють із ветеранами, а також створення умов для їхнього професійного та соціального розвитку. Такий комплексний підхід уже сьогодні може бути впроваджений у вітчизняну практику для підвищення якості державної підтримки ветеранів.

РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ МЕХАНІЗМУ РЕАЛІЗАЦІЇ ВЕТЕРАНСЬКОЇ ПОЛІТИКИ У МИКУЛИНЕЦЬКІЙ СЕЛИЩНІЙ РАДІ

2.1 Організаційні засади реалізації ветеранської політики в досліджуваному органі місцевого самоврядування

Органи місцевого самоврядування є центральною ланкою у практичному впровадженні державної ветеранської політики. Саме на місцевому рівні забезпечується безпосередня взаємодія з ветеранами та їхніми родинами, координація дій соціальних служб, громадських організацій, волонтерських ініціатив і медичних установ. Завданням ОМС є не лише адміністрування пільг, а й створення умов для успішної адаптації ветеранів, розвитку їхнього потенціалу та інтеграції у життя громади.

За дослідженнями аналітичного матеріалу, що представлений Мережею захисту національних інтересів «АНТС» в рамках Програми сприяння громадській активності «Долучайся!»: «іще з початку війни у 2014 році в Україні виникла низка неурядових організацій та ініціатив, що опікуються військовими, а у 2018 році з'явилося Міністерство у справах ветеранів України, яке реалізує державну політику у сфері соціального захисту ветеранів війни» [6, с. 3].

Реалізація ветеранської політики в Україні ґрунтується на принципах децентралізації влади, адресності соціальної допомоги та партнерства між державою, громадами і громадянським суспільством. Центральним координатором державної ветеранської політики є Міністерство у справах ветеранів України, яке визначає стратегічні напрями, розробляє нормативно-правові акти, формує реєстр ветеранів та координує діяльність місцевих органів влади у цій сфері [44; 45].

Однак безпосередня реалізація соціальних ініціатив, підтримка ветеранів, членів їхніх родин, а також адаптаційні та реабілітаційні заходи здійснюються на рівні територіальних громад, зокрема через діяльність органів місцевого самоврядування [32].

Реалізація ветеранської політики на місцевому рівні ґрунтується на комплексі організаційно-правових, управлінських і соціальних механізмів, які забезпечують виконання державних пріоритетів у сфері підтримки ветеранів війни, учасників бойових дій, членів їхніх родин, родин загиблих воїнів.

Дослідження проводилося на базі Микулинецької селищної територіальної громади Тернопільського району Тернопільської області з метою вивчення ефективності механізмів реалізації ветеранської політики, адаптації і соціального захисту військовослужбовців, учасників бойових дій та членів їхніх родин, вшанування пам'яті загиблих воїнів та підтримки їх родин.

Конституція України гарантує кожному громадянину право на соціальний захист та гідний рівень життя. З огляду на фінансово-економічну ситуацію в державі, зростає потреба у посиленні соціальної підтримки окремих категорій громадян [16].

Одним із пріоритетних завдань ОМС є розвиток системи соціального захисту та соціального обслуговування мешканців, які потребують допомоги, адже на території громади проживає значна кількість осіб, які потребують постійної уваги, підтримки та соціального захисту з боку ОМС, особливо у період воєнного стану.

У Микулинецькій територіальній громаді впроваджується комплексна система місцевих програм соціального захисту, що охоплює ветеранів війни, військовослужбовців, сім'ї загиблих та інші соціально вразливі категорії. Дані програми спрямовані на забезпечення адресної підтримки, фінансування медичних послуг, матеріальної допомоги та організацію заходів у сфері вшанування пам'яті та патріотичного виховання. Їх виконання дозволяє формувати більш сталу систему підтримки на місцевому рівні та компенсувати обмежені можливості державних програм.

З метою забезпечення організаційних заходів щодо фінансової та іншої соціальної підтримки військовослужбовців, учасників бойових дій, їх родин, селищна рада розробила та затвердила рішенням 43 сесії 8 скликання №2720 від 04 грудня 2023 року «Програму підтримки військовослужбовців, учасників

бойових дій, які беруть участь у протидії збройній агресії російської федерації проти України, зареєстровані та проживають на території Микулинецької селищної громади, а також їх дітей на 2024 рік», фактично започатковані виплати військовослужбовцям у 2023 році.

На реалізацію Програми на 2024 рік із бюджету селищної ради передбачений обсяг фінансування в сумі 3 млн. грн. Рішенням сесії селищної ради №2990 від 26 вересня 2024 року внесено зміни в обсяги фінансування Програми підтримки, яким збільшено суму до 5 млн. грн [47].

Програмою підтримки передбачено:

Надання одноразової допомога військовослужбовцям або учасникам бойових дій, які беруть участь у протидії збройній агресії російської федерації проти України, зареєстровані та проживають на території Микулинецької селищної громади в сумі 10 000,00грн в рік [47].

Надання щорічної одноразової матеріальної допомоги до Дня Святого Миколая та до свята Воскресіння Христового дітям до 18 річного віку військовослужбовців, безвісти зниклої/зниклого, загиблого(ї)/померлого(ї) військовослужбовця або учасника бойових дій, які беруть участь у протидії збройній агресії російської федерації проти України, які зареєстровані та проживають на території Микулинецької селищної ради або які мають статус згідно ст.10¹ Закону України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту» - в сумі 1 500,00 грн(на дитину до кожного свята, без подарункових пакетів) [47].

Окрім згаданої вище Програми, Микулинецькою селищною радою рішенням сесії №2775 від 27.23.2024 розроблено та затверджено «Комплексну Програму «Турбота» Микулинецької селищної ради на 2024-2025 роки» (далі – Програма «Турбота»). Загальний обсяг фінансування передбачений програмою в сумі 6 млн. грн. Даною програмою передбачено надання одноразової матеріальної допомоги окрім мало захищених верств населення громади, хворим, особам з інвалідністю, реабілітованим тощо, передбачено надання матеріальної грошової допомоги:

- для членів сімей, добровольців та учасників різних законних військових (збройних) формувань, які безпосередньо беруть (брали) участь у бойових діях російської федерації проти України у 2022-2023р.р. в розмірі 3 тис. грн;

- для учасників бойових дій, які отримали статус до 24.02.2022 року –2 тис. грн;

- для військовослужбовців та осіб, що перебувають у складі добровольчих формувань, які одержали травми, поранення, контузії, каліцтва – 10 тис. грн,

- для ветеранів - учасників бойових дій в Афганістані –1 тис. грн [48].

Микулинецька селищна рада реалізує низку фінансових заходів підтримки ветеранів, що включають одноразові й регулярні виплати, матеріальну допомогу в особливих життєвих обставинах, компенсації витрат на лікування та забезпечення необхідними медикаментами. Ця допомога дає розуміння для воїнів і їх родин того, що громада пам'ятає і підтримує їх, в таких важкий час вони не залишились на одинці із своїми проблемами та потребами. Такі заходи дозволяють частково компенсувати втрати доходу та підтримати ветеранів у перехідний період після завершення служби.

Заходи із реалізації Програма підтримки військовослужбовців та членів їх родин спрямовані на вирішення актуальних питань організаційно-правового та інформаційного забезпечення, удосконалення системи матеріального і соціально-побутового обслуговування малозабезпечених жителів сіл і селищ громади, а також посилення соціальних гарантій захисту соціально вразливих категорій населення [49].

Для розуміння діяльності досліджуваного органу, перш за все проведемо аналіз заходів з реалізації Програм Микулинецької селищної ради в частині виконання конкретних заходів, для військовослужбовців, учасників бойових дій та їх родин за період 2023-2024р.р. та 9 місяців 2025 року. Нижче в таблиці 2.1 наведено заходи забезпечення та порівняння витрачених коштів на їх реалізацію.

Таблиця 2.1

Заходи з реалізації Програм Микулинецької селищної ради

№ з/п	Заходи забезпечення	Порядок (періодичність) надання	Сума виплат, <i>тис. грн</i>		
			2023	2024	9 міс. 2025
1.	Надання допомоги військовослужбовцям, які беруть участь у заходах, необхідних для забезпечення оборони України, захисту населення та інтересів держави у зв'язку з військовою агресією російської федерації проти України, зареєстровані або проживають на території Микулинецької селищної громади, а також їхнім дітям	1.1.Надання допомоги військовослужбовцям – 10 000,00 гривень (один раз в рік)	2 870,00	2 580,00	2 600,00
		1.2.Надання матеріальної допомоги до Дня Святого Миколая та до свята Воскресіння Христового дітям до 18 річного віку - 1500,00 гривень (на дитину до кожного свята, двічі на рік)	348,00	480,00	309,00
2.	Надання матеріальної допомоги для учасників бойових дій, які отримали статус до 24.02.2022 року і після 24.02.2022 року та звільнені на даний час з військової служби, а також особам, віднесених до категорії громадян, які отримали інвалідність внаслідок війни	Для учасників бойових дій, не залежно від періоду отриманого статусу які отримали статус, а також особам, віднесених до категорії громадян, які отримали інвалідність внаслідок війни – 2000,00 грн (один раз в рік)	432,00	108,00	128,00
4.	Надання матеріальної допомоги для членів сім'ї військовослужбовців, які безпосередньо беруть участь у бойових діях російської федерації проти України у 2022-2025 р.	Для членів сімей – 3000,00 грн (один раз в рік)	690,00	597,00	627,00
5.	Надання матеріальної допомоги для військовослужбовців та осіб, що перебувають у складі добровольчих формувань, які отримали травми, поранення, контузії, каліцтва	На лікування військовослужбовців та осіб, що перебувають у складі добровольчих формувань, які одержали травми, поранення, контузії, каліцтва – 15 000,00 грн.	446,00	530,00	495,00
Всього			4 786,00	4 295,00	4 159,00

Примітка. Складено автором на основі матеріалів Микулинецької селищної ради.

На основі складеної таблиці, можемо проаналізувати що Микулинецька селищна громада демонструє приклад ефективної системи соціального захисту,орієнтованої на реальні потреби військовослужбовців і їхніх родин. Комплексність ухвалених програм, прозоре фінансування та залучення громадськості сприяють формуванню сталого соціального середовища, у якому кожен захисник і його родина відчують турботу та підтримку громади. Основним завданням на 2025 рік залишається підвищення адресності допомоги, розширення соціальних послуг і створення довгострокового механізму ветеранської політики на місцевому рівні.

За інформацією Микулинецької селищної ради станом на 1 листопада 2025 року у громаді перебуває на обліку 486 військовослужбовців, в т.ч. ветерани війни та учасники бойових дій, 24 зниклих безвісти, а також 42 загиблих/померлих та 87 членів їх сімей. Така чисельність цільової групи обумовлює потребу у формуванні системної, структурованої та координованої ветеранської політики на місцевому рівні.

Окрім вище перелічених категорій військовозобов'язаних, ветеранів, їх сімей, даною Програмою не залишено осторонь ветеранів та родин: учасників бойових дій в Афганістані; осіб, члени сімей яких загинули в Афганістані; учасників бойових дій, ветеранів ОУН-УПА, ветеранів Чорнобильської катастрофи. Зазначеним категоріям жителів громади із бюджету Микулинецької селищної ради виплачено допомоги: за 2023 рік - на загальну суму 77,4 тис. грн, за 2024 рік – 98,74 тис. грн, за 9 місяців 2025року - 42 тис. грн.

Законом України «Про соціальний захист військовослужбовців та членів їх сімей» №2011-ХІІ від 20 грудня 1991 року в редакції від 22.09.2025, передбачено: «Стаття12. Забезпечення військовослужбовців та членів їх сімей жилими приміщеннями. 1. Держава забезпечує військовослужбовців жилими приміщеннями або за їх бажанням грошовою компенсацією за належне їм для отримання жила приміщення на підставах, у межах норм і відповідно до вимог,

встановлених Житловим кодексом Української РСР, іншими законами, в порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України» [8; 13; 25].

Виконавчим комітетом Микулинецької селищної ради ведеться облік громадян, які потребують покращення умов проживання. На квартирному обліку всього зареєстровано / перебуває 20 осіб різних пільгових категорій, з них ветеранів війни: учасників бойових дій – 5 осіб; осіб з інвалідністю внаслідок війни – 5 осіб; учасників бойових дій з числа ВПО – 1 особа - Рис.2.1

Рис. 2.1 Особи, що перебувають на квартирному обліку Микулинецької селищної ради

Примітка. Складено автором за матеріалами Микулинецької селищної ради.

У багатьох країнах світу підтримка військових та ветеранів реалізується через комплекс заходів, що охоплюють державні програми соціальної допомоги, пільги, медичне обслуговування, реабілітаційні послуги та сприяння працевлаштуванню. Важливою складовою також є проведення пам'ятних та просвітницьких заходів, що підкреслюють значення військової служби. Ці заходи не лише висловлюють вдячність за службу, але й забезпечують необхідну допомогу та інтеграцію ветеранів у цивільне життя. Таким чином,

країни демонструють свою повагу та відповідальність перед тими, хто захищав їхню свободу і безпеку [6, с. 9].

Микулинецька селищна рада системно організовує соціально-культурні, меморіальні та патріотичні заходи, спрямовані на розвиток патріотичної культури, вшанування героїв та підтримку членів їхніх родин. Зокрема, у громаді проводяться урочистості до Дня Героїв, Дня пам'яті і примирення, Дня Державного прапора та інших важливих державних подій. Такі заходи сприяють зміцненню соціальної згуртованості та формують культуру вдячності військовослужбовцям, забезпечується важливий елемент соціальної згуртованості та взаємопідтримки в громаді (*Див. Додатки А – Е*).

Організаційний механізм реалізації ветеранської політики у громаді має багаторівневу структуру, яка включає:

1. Селищну раду - як головний суб'єкт формування та затвердження місцевих програм підтримки ветеранів.

2. Виконавчий комітет Микулинецької селищної ради — координує діяльність підрозділів, розглядає звернення, забезпечує фінансування відповідних заходів, реалізовує право ветеранів на забезпечення житла.

3. ЦНАП – виконує функції ключового сервісного пункту для ветеранів та членів їхніх родин, здійснює прийом документів, облік ветеранів, здійснює делеговані повноваження у сфері соціального захисту населення, формування списків на виплати, співпрацює з управліннями Пенсійного фонду, надає соціальні, адміністративні, послуги, консультації щодо пільг та доступу до соціальних програм.

4. Територіальний центр соціального обслуговування населення – виконує важливу роль у забезпеченні ветеранів послугами догляду, соціального супроводу та підтримки в побуті. Його діяльність спрямована на допомогу тим особам, які мають функціональні обмеження, перебувають у складних життєвих обставинах або потребують професійного соціального супроводу.

5. Відділ освіти, культури молоді, спорту і туризму – забезпечує проведення освітніх та культурних заходів, патріотичне виховання молоді.

6. Громадські ветеранські організації, волонтерські об'єднання - відіграють роль партнерів влади у формуванні та реалізації програм підтримки.

На території Микулинецької ТГ, в її адміністративному центрі, функціонує реабілітаційний центр на базі КНП «Микулинецька обласна фізіотерапевтична лікарня реабілітації» ТОР, де надають медичні і реабілітаційні послуги військовим на високому рівні, в тому числі діють кабінети ментального здоров'я та психолога, адже це невід'ємний цикл реабілітації та адаптація при поверненні військових до цивільного життя [46].

Органи місцевого самоврядування повинні керуватися в свої діяльності законами та іншими нормативно-правовими актами, які регулюють діяльність надання адміністративних послуг у табл. 2.2 наведено перелік нормативно-правових актів у сфері надання соціальних та адміністративних ветеранських послугах.

Таблиця 2.2

**Перелік основних «Ветеранських» послуг, які надаються ЦНАП
Микулинецької селищної ради**

№ з/п	Найменування адміністративної послуги	Правові підстави для надання адміністративної послуги
1.	Встановлення статусу члена сім'ї загиблого (померлого) ветерана війни та члена сім'ї загиблого (померлого) Захисника чи Захисниці України, видача посвідчення/довідки, продовження строку дії посвідчення (вклеювання бланка-вкладки)	Закон України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту».
2.	Встановлення статусу особи з інвалідністю внаслідок війни, видача посвідчення/довідки, продовження строку дії посвідчення (вклеювання бланка-вкладки)	Закон України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту»
3.	Встановлення статусу постраждалого учасника Революції Гідності, видача посвідчення	Закон України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту»
4.	Встановлення статусу учасника бойових дій, видача посвідчення	Закон України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту»
5.	Вклеювання бланка-вкладки до посвідчення учасника бойових дій, особи з інвалідністю внаслідок війни II і III групи з числа учасників бойових дій у період Другої світової війни, яким виповнилося 85 років і більше	Закон України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту»

Продовження Табл. 2.2

6.	Позбавлення статусу учасника бойових дій за заявою такої особи	Закон України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту».
7.	Встановлення статусу учасника війни, видача посвідчення	Закон України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту»
8.	Видача нового посвідчення учасника бойових дій, особи з інвалідністю внаслідок війни, учасника війни, члена сім'ї загиблого (померлого) ветерана війни, члена сім'ї загиблого (померлого) Захисника чи Захисниці України, постраждалого учасника Революції Гідності замість непридатного/втраченого та у разі зміни персональних даних	Закон України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту»
9.	Позбавлення статусу особи з інвалідністю внаслідок війни, члена сім'ї загиблого (померлого) Захисника чи Захисниці України за заявою такої особи	Закон України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту»
10.	Призначення одноразової грошової допомоги в разі загибелі (смерті) або інвалідності деяких категорій осіб відповідно до Закону України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту»	Закон України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту»
11.	Призначення виплати щорічної разової грошової допомоги ветеранам війни і жертвам нацистських переслідувань	Закони України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту» і «Про жертви нацистських переслідувань»
12.	Прийняття рішення про проведення безоплатного капітального ремонту власних житлових будинків і квартир осіб, що мають право на таку пільгу	Закони України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту» і «Про жертви нацистських переслідувань»
13.	Безоплатне поховання померлих (загиблих) осіб, які мають особливі заслуги та особливі трудові заслуги перед Батьківщиною, учасників бойових дій, постраждалих учасників Революції Гідності і осіб з інвалідністю внаслідок війни	Закони України «Про поховання та похоронну справу», «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту» і «Про основні засади соціального захисту ветеранів праці та інших громадян похилого віку в Україні»

Примітка. Складено автором на основі [28; 34; 36; 42; 53].

Отже, як ми бачимо, організаційна модель громади функціонує за принципом клієнтоорієнтованого адміністрування послуг, де пріоритет надається ветеранам та членам їх родин.

Проте в Микулинецькій ТГ є ще над чим працювати. Особливо над формуванням ветеранського простору – ініціативи зі створення у громаді місця

комунікації та взаємопідтримки ветеранів, згідно з рекомендаціями Міністерства у справах ветеранів, так як такі простори виступають базовими елементами мережі підтримки на місцевому рівні [29].

Проведений аналіз в загальному показує, що організаційні засади ще не повністю відповідають сучасним вимогам ветерансько-орієнтованого управління. Наявний потенціал співпраці між владою та ветеранськими об'єднаннями використовується не в повному обсязі; потребує вдосконалення система комунікації, електронного обліку, а також кадрового забезпечення з фахівців у сфері соціальної адаптації ветеранів.

2.2 Оцінка ефективності реалізації ветеранської політики на території Микулинецької територіальної громади

Оцінювання ефективності реалізації ветеранської політики у Микулинецькій селищній громаді здійснено на основі аналізу нормативних документів, локальних актів громади, фінансових показників, кількісних даних щодо одержувачів послуг, а також фактичних результатів виконання місцевих програм соціального захисту військовослужбовців і ветеранів.

Враховуючи цілі загальнодержавних стратегій ветеранської політики, рекомендації Мінветеранів та ряду інших Громадських організацій, Міжнародних програм, в такому плані, як на даний час відбувається реалізація заходів ветеранської політики в Микулинецькій ТГ – не зовсім відповідає сучасним викликам і вимагає перегляду підходів та видозмін. Працювати з наслідками війни складно. І не важливо чи ці наслідки проявляються як фізичні руйнування, травми, втрати чи емоційні реакції на оточуючий світ [26, с.44].

Нами здійснено огляд основних організаційних напрямків реалізації ветеранської політики в досліджуваному органі місцевого самоврядування на основі аналізу нормативних документів, фінансових показників, кількісних даних щодо одержувачів послуг, а також фактичних результатів виконання місцевих програм соціального захисту військовослужбовців і ветеранів. Методологічно оцінювання базується на таких показниках:

- адресність і повнота охоплення цільових груп
- обсяг та стабільність фінансування
- доступність адміністративних і соціальних послуг
- якість організаційної координації між суб'єктами системи
- ефективність реалізації місцевих програм
- відповідність заходів державним пріоритетам

Визначення ефективності ветеранської політики визначено за критеріями, які відображено на рис.2.2.

Рис.2.2 Ефективність реалізації ветеранської політики в досліджуваному ОМС.

Примітка. Наведено автором за матеріалами [49; 53].

Як ми вже аналізували раніше, на обліку в громаді, перебуває 486 особи, при кількості населення 17 017 осіб, які мають статус ветеранів війни, у тому числі учасники бойових дій, особи з інвалідністю внаслідок війни, члени їх сімей, 24 зниклих безвісти, 87 членів сімей загиблих/померлих воїнів, окрім зазначеної категорії – учасники бойових дій різних періодів (АТО/ООС, Афганістан, ОУН–УПА), тому для громади питання ветеранської політики є структурно значущим і потребує системного підходу. Як вже було зазначено вище, аналізуючи дані, стає зрозуміло, що Микулинецька селищна рада демонструє досить високий рівень фінансової підтримки ветеранської категорії, а обсяг видатків системно зростає відповідно до потреб. Проте, крім позитивних показників виконання соціальних програм є ще безліч проблемних питань, що відображено в табл. 2.3.

Таблиця 2.3

Позитивні сторони та проблемні питання реалізації соціальних програм

Позитивні результати	Проблемні напрями
100% охоплення військовослужбовців та членів їх сімей щорічною фінансовою допомогою	Обмежені фінансові ресурси громади, що обмежує впровадженню запланованих заходів
Створена система підтримки родин загиблих /померлих воїнів	Відсутність програми працевлаштування; Відсутність структурованої програми психологічної реабілітації
Забезпечена участь ветеранів у громадських заходах	Потреба в модернізації системи електронного обліку
Реалізовується програма поховань	Відсутня програма працевлаштування ветеранів
Вшанування пам'яті полеглих	Відсутній «ветеранський простір», не створено «ветеранський хаб»,
Соціальні виплати системні та прозорі	Недостатній рівень цифровізації послуг
Проводяться різноманітні освітні кампанії з патріотичного виховання молоді	Немає повноцінної системи моніторингу ефективності

Примітка. Складено автором на основі аналізу результативності реалізації соціальних наявних програм.

В загальному реалізація ветеранської політики в Микулинецькій селищній раді має розвинений соціально-компенсаційний характер, орієнтований на матеріальну підтримку військових і їхніх родин. Громада демонструє значні фінансові інвестиції, активну публічну діяльність та стабільну систему соціальних програм. Оцінка ефективності реалізації за індикаторами ефективності дає можливість відстежити який напрямок розвинений добре, а над яким необхідно пропрацювати, як показано на табл. 2.4.

Таблиця 2.4

Оцінка ефективності за індикаторами

№ з/п	Критерій	Поточний стан	Оцінка ефективності	Коментар
--------------	-----------------	----------------------	----------------------------	-----------------

1	Доступність послуг	90 % ветеранів користуються програмами допомоги	Високий рівень	Потребує розширення спектра послуг
---	--------------------	---	----------------	------------------------------------

Продовження Табл. 2.4

2	Координація суб'єктів	Міжвідомча взаємодія часткова	Низький рівень	Відсутній єдиний інформаційний центр
3	Інституційна спроможність	Наявна, але обмежена кадрово	Середній рівень	Не вистачає фахівців із супроводу ветеранів, соціальної роботи відсутній штатний психолог
4	Рівень задоволеності ветеранів	75 % позитивно оцінюють роботу громади	Достатній рівень	Висока оцінка через персональну увагу
5	Інноваційність підходів	Часткове впровадження (гранти, акції)	Низький рівень	Не створено ветеранського хабу, відсутня менторська підтримка

Примітка. Складено автором.

У результаті проведеного аналізу механізму реалізації ветеранської політики в Микулинецькій селищній раді встановлено, що громада здійснює цілеспрямовану та системну роботу у сфері підтримки військовослужбовців, ветеранів та членів їхніх сімей.

Організаційні засади функціонування ветеранської політики характеризуються наявністю широкої мережі суб'єктів реалізації – селищної ради, виконавчого комітету, структурних підрозділів ЦНАП із делегованими функціями соціального захисту, освітніх та культурних установ, територіального центру, медичних закладів та громадських організацій. Така багаторівнева структура забезпечує комплексність та доступність основних соціальних і адміністративних послуг (табл.2.5).

Таблиця 2.5

Структура основних соціальних і адміністративних послуг

Суб'єкт	Основні функції	Роль у ветеранській політиці
Селищна рада	Прийняття рішень, затвердження програм, фінансування програм	Формування політики
Фінансовий відділ	Моніторинг програм, фінансове забезпечення	Фінансування програм
Виконавчий комітет	Координація підрозділів	Операційне управління
ЦНАП	«Фронт-офіс» послуг, облік,	Доступність сервісів,

	призначення допомоги	адміністрування послуг
ТЦСОН	Догляд, супровід, консультування, інформування	Соціальна підтримка

Продовження Табл. 2.5

Відділ освіти, культури, молоді і спорту, освітні заклади	Масові культурні заходи, патріотичні програми	Соціальна інтеграція
Ветеранські ГО	Представництво інтересів	Партнерство

Примітка. Складено автором.

Разом з тим, діяльність громади носить переважно соціально-компенсаційний характер, спрямований на надання матеріальної підтримки та окремих послуг, тоді як реінтеграційні та адаптаційні практики представлені менш системно, та не повністю відповідають сучасним підходам державної ветеранської політики.

Аналіз показує недостатню цифровізацію процесів, створення безбар'єрного середовища, в тому числі і фізичної доступності, відсутність єдиної координаційної інституції, обмеженість психологічних послуг і розвиток ментального здоров'я для ветеранів, та слабку інтеграцію інструментів кейс-менеджменту що утворює в комплексі середній рівень реалізації ветеранської політики за відповідними критеріями, що відображено у табл. 2.6.

Таблиця 2.6

Оцінка ефективності реалізації ветеранської політики за критеріями відповідності.

№ з/п	Критерій	Оцінка	Коментар
1.	Фінансування	високий рівень	широкий спектр виплат, регулярне зростання фінансування програм, збільшення бюджетних видатків;
2.	Доступність послуг	достатній рівень	функціонує ЦНАП з делегованими повноваженнями соцзахисту, старости селищної ради відіграють роль адміністраторів на віддалених робочих місцях; потреба у створенні ветеранського простору та безбар'єрного середовища
3.	Психологічна підтримка	низький рівень	відсутній психолог у штаті ради чи структурних підрозділах, потребує введення штатної одиниці психолога та розробки структурованої програми психологічної реабілітації;

4.	Інституційна координація	середній рівень	відсутній єдиний координаційний центр; облік ветеранів ведеться у різних підрозділах; горизонтальна взаємодія розвинена частково; ГО залучені епізодично а не системно
----	--------------------------	-----------------	--

Продовження Табл. 2.6

5.	Адресність допомоги	високий рівень	охоплює всі ключові категорії, які потребують соціальної підтримки
6.	Реінтеграція	низький рівень	відсутність системного підходу, відсутні програми працевлаштування та підтримки самозайнятості (ветеранський бізнес), слабка інтеграція інструментів кейс-менеджменту
7.	Цифровізація	низький рівень	відсутній електронний кабінет ветерана; відсутня повноцінна система моніторингу ефективності; брак інтегрованої бази обліку, електронних сервісів.
8.	Соціальна комунікація	високий рівень	активні публічні заходи, в тому числі із залученням ветеранів та їх родин; вшанування пам'яті полеглих

Примітка. Складено автором.

Отже, як ми бачимо за оцінками ефективності - основними результатами реалізації ветеранської політики в громаді залишаються:

- забезпечення доступності соціальних та адміністративних послуг через ЦНАП;
- налагоджується взаємодія з громадськими ветеранськими організаціями;
- започатковані місцеві ініціативи щодо підтримки родин загиблих/померлих воїнів: грошова допомога, меморіальні заходи, пільгове харчування дітей у освітніх закладах, залучення дітей до участі у різних заходах, екскурсіях тощо.

За дослідженнями НІСД: «У більшості областей України функціонують консультативно-дорадчі структури з питань ветеранів при обласних військових адміністраціях та органах місцевого самоврядування, які координують реалізацію державних і регіональних програм, а також сприяють формуванню політики підтримки ветеранів. Регіональні та місцеві програми реалізуються на основі фінансування з місцевих бюджетів, а також у співпраці з міжнародними партнерами. Основні напрями наявних програм – соціальний супровід,

психологічна допомога, працевлаштування, освіта, житлові ініціативи та підтримка ветеранського бізнесу» [20].

Важливо забезпечити регулярний і конструктивний зворотний зв'язок з ветеранами(ками), щоб вони могли швидко адаптуватися до вимог нової ролі та вдосконалювати свої професійні навички. Специфіка роботи в органах публічної влади передбачає чіткі критерії оцінки ефективності, які повинні бути зрозумілі ветеранам. Розуміння цих труднощів і готовність до їх вирішення допоможуть створити в органах публічної влади сприятливі умови для роботи ветеранів(нок) та сприяти їхній успішній інтеграції в колектив» [26, с.12] .

Оцінка ефективності програм свідчить про високий рівень фінансування та стабільність соціальної підтримки, водночас потребують удосконалення механізми адресності, моніторингу, електронного обліку, працевлаштування ветеранів та створення спеціалізованих ветеранських просторів. Отже, механізм реалізації ветеранської політики у громаді є результативним у частині соціального забезпечення, проте потребує модернізації у напрямі адаптивності, інтегрованості та відповідності сучасним державним стандартам ветеранської політики.

РОЗДІЛ 3. НАПЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМІВ РЕАЛІЗАЦІЇ ВЕТЕРАНСЬКОЇ ПОЛІТИКИ ОРГАНОМ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

3.1. Формування моделі соціального захисту ветеранів

Формування сучасної моделі соціального захисту ветеранів на рівні територіальної громади передбачає створення цілісної, структурованої та адаптивної системи підтримки, зорієнтованої на реальні потреби військовослужбовців, ветеранів та членів їхніх сімей. На відміну від традиційного підходу, який зводився переважно до надання матеріальної допомоги, сучасна модель має базуватися на комплексності, міжвідомчій взаємодії та персоніфікації послуг.

Микулинецька селищна рада, як і кожна територіальна громада України, є громадою із зростаючою кількістю військовослужбовців, учасників бойових дій, загиблих воїнів, тому потребує розроблення комплексної моделі соціального захисту ветеранів, орієнтованої на інтеграцію державних і місцевих ресурсів, партнерство з громадським сектором та забезпечення персоніфікованого підходу до кожного ветерана.

Модель соціального захисту ветеранів у сучасних умовах слід розглядати як систему взаємопов'язаних управлінських, фінансових, правових та соціальних інструментів, спрямованих на реалізацію прав ветеранів, забезпечення їх соціальної адаптації, медичної та психологічної підтримки, професійної реінтеграції.

Як зазначають у своїх працях Бурик З., Пархета В., Нагірняк М., Лазарева А.: «Аспекти соціального забезпечення та соціального захисту у воєнний час мають вирішальне значення для підтримки соціально вразливих верств населення та збереження соціальної стабільності. Оскільки ризики соціально вразливих верств населення зростають у воєнний час, держава має адаптувати систему соціального захист до нової ситуації» [2, с.12] .

А також стверджують: «Оптимізація системи соціального захисту у воєнний час є важливим завданням для підтримки соціально вразливих верств населення та забезпечення стійкості держави. Одним із ключових аспектів соціального забезпечення та захисту в умовах війни вони вважають соціальний захист ветеранів і військових. Обов'язковими складовими соціального захисту ветеранів мають бути:

- пенсійне забезпечення - підвищенні пенсії;
- реабілітація та адаптацію - реабілітаційні програми для ветеранів, що отримали фізичні або психологічні травми;
- програми працевлаштування - підтримку професійної перепідготовки та працевлаштування демобілізованих військовослужбовців»[2, с. 12-13].

Олексій Леонов звернув увагу на те, що: «Встановлення довіри у процесі взаємодії держави з ветеранами є першочерговим і водночас одним із найскладніших етапів. Державна політика у сфері підтримки ветеранів повинна бути не декларативною, а такою, що забезпечує постійну, всебічну та практичну присутність держави в житті ветеранів та членів їхніх сімей, а не обмежується лише реалізацією окремих програм чи заходів. Серед ключових акцентів: необхідність формування цілісної та комплексної системи підтримки як ветеранів війни, так і членів їхніх родин;... неприпустимість використання теми ветеранів у політичних маніпуляціях, бізнес-конфліктах або медіакампаніях; необхідність системного підходу до розв'язання проблем психічного здоров'я, посттравматичного стресового розладу (ПТСР)» [3].

Індивідуальність у підході соціальних послуг полягає, зокрема, у тому, що в зростаючих темпах ми можемо бачити ветеранів з особливими потребами, з інвалідністю, які потребують особливого ставлення і підходу. Основним для таких категорій є, в першу чергу, реабілітація та їх інтеграція в звичне середовище, забезпечення безбар'єрності в отриманні послуг.

Пахоменко-Куцевіл О. вважає: «На сьогодні актуальним є питання запровадження таких державних механізмів для реабілітації інвалідів, які б

сприяли їх інтеграції у сучасне суспільство, працевлаштуванню, вільному та безбар'єрному доступу до всієї інфраструктури, можливості жити так, як люди без інвалідності. ...Реалізація права інваліда вести самостійний спосіб життя здійснюється за допомогою його соціального захисту, мета якого – компенсація наявних у осіб з інвалідністю обмежень життєдіяльності, і вирівнювання, таким чином, їх можливостей у порівнянні з іншими людьми. Зазначена мета досягається за допомогою створення доступного середовища, реабілітації, матеріального забезпечення, соціального обслуговування, надання пільг та ін.» [23, с. 76].

Незважаючи на наявність базових механізмів соціального захисту, у громаді спостерігається низка проблемних аспектів. По-перше, більшість послуг мають уніфікований характер і не враховують індивідуальні потреби ветеранів. По-друге, існує недостатній рівень обізнаності щодо доступних сервісів. По-третє, в структурі ради відсутня посада фахівця з психологічної підтримки, що є критично важливим для ветеранів та їхніх родин. Окрім того, відсутня дієва система моніторингу ефективності місцевих програм.

Попри значний обсяг заходів, які реалізують громади для підтримки ветеранів, на практиці в багатьох випадках допомога має переважно одноразовий або фінансовий характер. Як зазначає Валерій Мікуліч: «Ефективна політика вимагає ширшої системи сервісів – від психологічної допомоги до професійної адаптації та залучення до громадських ініціатив. Ветерани та ветеранки у кожній громаді мають відчувати, що вони не самі» [50].

Отже, для підвищення ефективності реалізації ветеранської політики у сфері соціального захисту ветеранів на території Микулинецької громади доцільним є впровадження моделі соціального захисту ветеранів на рівні громади, побудованої на п'яти взаємопов'язаних модулях, що відображено в таблиці 3.1.

Таблиця 3.1

Концептуальна модель соціального захисту ветеранів у Микулинецькій селищній територіальній громаді

№ з/п	Компонент моделі	Основний зміст	Відповідальні структури	Очікуваний результат
1.	Інституційний	Створення у структурі селищної ради Сектора з питань ветеранів та родин загиблих. Введення до штату ради психолога (кризового менеджера) Визначення координатора ветеранської політики.	Селищна рада, ЦНАП, Територіальний центр соціального обслуговування населення	Єдиний центр координації обслуговування ветеранів, членів їх сімей та родин загиблих.
2.	Соціальний	Надання матеріальної допомоги, забезпечення соціальних гарантій, доступ до медичних і реабілітаційних послуг	ЦНАП, Територіальний центр соціального обслуговування населення, первинна медико-санітарна допомога, КНП «Микулинецька лікарня», КНП «Микулинецька обласна фізіотерапевтична лікарня реабілітації» ТОР	Підвищення рівня соціальної безпеки ветеранів
3.	Психологічний та адаптаційний	Організація психологічної підтримки, сімейного консультування, реабілітаційних заходів	Психолог (кризовий менеджер) ради, Територіальний центр соціального обслуговування населення, громадські організації, волонтери	Зменшення рівня постстресових розладів
4.	Професійний	Сприяння працевлаштуванню, перепідготовці, підприємництву ветеранів (Ветеранський бізнес)	Селищна рада у співпраці з Центром зайнятості населення та місцевим бізнесом	Економічна інтеграція ветеранів у громаду
5.	Комунікаційний	Вебпортал Микулинецької селищної ради, створення порталу «Ветранська громада», організація форумів, інформаційних зустрічей	Селищна рада, відповідальні особи за цифровізацію в громаді та комунікацію з громадою, громадські організації	Прозорість, зростання довіри, зворотній зв'язок, проінформованість.

Примітка. Складено автором.

На основі досліджень можна вибудувати наступну модель соціального захисту ветеранів та їх родин як ключового елемента системи, що схематично зображено на рис.3.1.

Рис.3.1. Система соціального захисту ветеранів та їх родин у громаді

Примітка. Складено автором на основі [50; 53].

Виходячи з наведеного вище, доцільно було б надати наступні практичні рекомендації для впровадження моделі:

1) Створити при селищній раді Координаційну раду у справах ветеранів, до складу якої залучити ветеранів, членів їхніх родин, представників ветеранських організацій, депутатського корпусу ради, соціальних служб ради, духовенства.

2) Ввести єдиний електронний реєстр ветеранів на рівні громади з персональними картами визначення потреб.

3) Розробити місцеву програму, основна мета якої була б спрямована на мікрогранти для ветеранського бізнесу; підтримку сімей загиблих воїнів; організацію місцевих соціальних проєктів.

4) Укласти Угоди (Меморандуми) про партнерство з Тернопільським Центром соціальних служб, Громадськими організаціями у справах ветеранів, з метою залучення психологів, юристів, медіаторів.

5) Впровадити механізм громадського моніторингу реалізації програм ветеранської політики.

Як зазначила Оксана Швець, під час своєї участі в «Впровадження моделі підтримки ветеранів війни та членів їхніх сімей у громаді», організованої

Програмою «U-LEAD з Європою»: «Важливо не зупинятись на досягнутому. Впровадження моделі підтримки ветеранів війни та членів їхніх родин – це тільки перший крок. Подальше систематичне вивчення потреб цільової аудиторії, періодичний аналіз наявних ресурсів, постійна взаємодія з партнерами, вчасне реагування на виклики, проведення моніторингу та оцінки діяльності впровадженої моделі підтримки, виконання намічених заходів реалізації ветеранської політики зробить цю підтримку справді дієвою, і сприятиме реінтеграції ветеранів та ветеранок у громаду» [50].

Таким чином, модель соціального захисту ветеранів у громаді має спиратися не лише на фінансову підтримку, а й на цілісну систему соціальних, психологічних, професійних та комунікаційних механізмів. Її впровадження забезпечить перехід від компенсаційного підходу до інклюзивної моделі реінтеграції. Практична реалізація моделі сприятиме не лише покращенню якості життя ветеранів, але й зміцненню соціальної згуртованості громади, підвищенню довіри до органів місцевого самоврядування.

3.2. Впровадження адаптивних механізмів реалізації ветеранської політики органом місцевого самоврядування

Повернення ветеранів і ветеранок до мирного життя після участі у військових діях є складним і багатогранним процесом. Вони стикаються з низкою соціальних, психологічних, економічних та медичних проблем, що ускладнюють їх адаптацію до цивільного життя. У цьому процесі особлива роль належить органам публічної влади, які мають бути прикладом у підтримці ветеранів та забезпеченні їх ефективної адаптації. Управлінські, організаційні та соціальні інструменти реалізації ветеранської політики – саме такі адаптивні механізми дозволяють гнучко реагувати на потреби ветеранів, що змінюються в умовах тривалої війни. Основне призначення таких механізмів – забезпечення доступу до комплексних послуг, індивідуальних програм підтримки та інклюзивного середовища в громаді.

Після звільнення з військової служби ветерани стикаються з безліччю проблем, тоді як система їхньої підтримки повільно адаптується до умов повномасштабної війни. За дослідженнями та проведенням опитуванням Українським ветеранським фондом, можемо спостерігати рівень задоволеності реалізацією державної ветеранської політики та труднощі, з котрими стикалися ветерани, які викладені в таблиці 3.2.

Таблиця 3.2

Результати опитування ветеранів щодо задоволеністю реалізацією державної ветеранської політики.

Опитування	Рівень задоволеності / проблем, у %
держава виконує свої соціальні зобов'язання	13,3%
труднощі з отриманням медичних послуг	+ - 50%
труднощі з грошовою допомогою	43,2%
труднощі із субсидіями	23,2%
труднощі з психологічною підтримкою	21,7 %
труднощі із пенсійним забезпеченням.	19,1 %
інші проблеми (покращення житлових умов, медична реабілітація, санаторно-курортне лікування, надання інвестицій під власний бізнес, отримання безвідсоткової позики на будівництво чи ремонт власного житла)	10,9%

Примітка. Складено автором на основі [7, с. 7].

З метою полегшення процесу адаптації та реінтеграції ветеранів територіальні громади повинні вживати всіх заходів щодо розбудови ветеранської інфраструктури, створюючи спеціалізовані простори підтримки, центри реабілітації, ініціювати місцеві програми, залучати грантові та донорські ресурси.

Важливим принципом сучасної ветеранської політики є постійний діалог із цільовою аудиторією: з ветеранами та членами їхніх родин. Саме вони найкраще розуміють власні потреби, які суттєво відрізняються залежно від громади. Водночас існують і загальнодержавні пріоритети, визначені Міністерством у справах ветеранів України, що задають орієнтири для місцевого самоврядування у формуванні власних стратегій підтримки та розвитку ветеранського середовища.

До мирного життя повертаються тисячі захисників і захисниць. Після служби вони стикаються з потребою інтегруватися у цивільне середовище, знайти роботу та відчутти власну значущість. У цьому процесі особлива роль належить органам публічної влади, які мають бути прикладом у підтримці ветеранів та забезпеченні їх ефективної адаптації.

Зростання кількості ветеранів вимагає системних рішень на державному рівні. Органи влади повинні не лише забезпечити працевлаштування ветеранів, а й створити умови для їх професійного, психологічного та соціального становлення. Це питання не лише гуманітарне, а й стратегічне – адже ефективна адаптація ветеранів сприяє зміцненню кадрового потенціалу публічної служби та розвитку громадянського суспільства.

Одними з тих, хто гідно може представляти інтереси громадян на публічній службі, можуть стати особи, які мають бойовий досвід – ветерани та ветеранки. Народ України має безмежну довіру до своїх захисників. Ця довіра до військових ветеранів(ок) може бути спрямована на відбудову України, зміцнення її інституцій та розбудову сильної, демократичної та справедливої країни [26, с.5].

Перевагами працевлаштування ветеранів(ок) є багато важливих для роботи навичок, якими вони володіють. Під час своєї військової кар'єри вони потрапили у стрімке, напружене, конкурентне середовище [26, с. 9] .

Серед адаптивних інструментів підтримки професійної реінтеграції мають бути програми перепідготовки, розвитку підприємницьких навичок, стажувань, грантової підтримки ветеранських бізнесів, створення пріоритетів працевлаштування в організаціях та установах ради.

Належно функціонуюча система повернення з військової служби до цивільного життя передбачає скоординовану діяльність органів державної влади, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ, організацій та фізичних осіб, спрямовану на формування та реалізацію комплексних і взаємопов'язаних заходів, необхідних для забезпечення повернення з військової служби до цивільного життя учасників системи повернення [45] .

Ключовим положенням нової моделі є принцип наскрізності ветеранської політики, який передбачає її інтеграцію у діяльність усіх органів державної влади та органів місцевого самоврядування.

Державна політика щодо ветеранів, ветеранок та членів їхніх сімей - це задекларований та описаний підхід держави щодо підтримки ветеранів та членів їхніх сімей, який розкриває мету такої підтримки, її цільову аудиторію, засоби та механізми забезпечення підтримки, а також інструменти вимірювання ефективності. Мета державної ветеранської політики – гідне визнання внеску воїнів та їхніх сімей у захист країни, забезпечення комплексної державної підтримки для відновлення їхнього добробуту, який зазнав впливу внаслідок бойового досвіду [52, с. 25] .

Микулинецька селищна рада має потенціал стати піотною моделлю адаптивного управління у сфері ветеранської політики. Для впровадження адаптивних механізмів потрібно визначити ключові інструменти для забезпечення динамічного реагування місцевої влади на зміну потреб ветеранів/ветеранок, соціально-економічні умови громади, законодавчі ініціативи держави тощо, як показано на таблиці 3.3

Таблиця 3.3

Ключові елементи адаптивного механізму

№ з/п	Елемент	Характеристика
1.	Зворотний зв'язок	Регулярне опитування та оцінювання якості послуг
2.	Цифровізація процесів	Використання електронних кабінетів ветерана, онлайн-заявок, чат-ботів .
3.	Проактивне планування	Прогнозування потреб і коригування програм у реальному часі
4.	Партнерська взаємодія	Участь Громадських організацій, Благодійних фондів, організацій, волонтерів, бізнесу, освітніх закладів
5.	Результативне управління	Встановлення індикаторів ефективності (визначення ключових показників ефективності –KPI) програм ветеранської політики.

Примітка. Складено автором.

Проведений аналіз Діяльності Микулинецької селищної ради показує, що громада має певні елементи адаптивного управління: створений офіційний електронний портал «Микулинецька територіальна громада Тернопільського

району Тернопільської області» та офіційна сторінка соціальної мережі Facebook. Функціонує відділ Центр надання адміністративних послуг, який окрім адміністративних послуг виконує делеговані повноваження ради соціальної сфери, надає ряд адміністративних та соціальних послуг ветеранам.

Водночас відсутні цифрові сервіси саме для ветеранів, а механізм моніторингу ефективності програм соціального захисту не застосовуються системно. Для подальшого розвитку адаптивності пропонується інтегрувати модель, що включає цифровий, управлінський, соціальний, партнерський і фінансовий блоки, як подано у таблиці 3.4.

Таблиця 3.4

**Структура адаптивних механізмів реалізації ветеранської політики у
Микулинецькій селищній раді**

№ з/п	Блок адаптації	Сутність	Приклади реалізації	Очікуваний результат
1.	Цифровий	Впровадження електронного кабінету ветерана, бази даних, мобільного застосунку	Електронна реєстрація пільг, онлайн-заявки, онлайн-звернення	Доступність, швидкість, зменшення бюрократичних процесів
2.	Управлінський	Регулярне оновлення програм і ключових показників ефективності (KPI)	Звіт на сесії ради, перед громадськістю, публікація на сайті ради, відкриті дані	Прозорість, підзвітність, підвищення довіри до ОМС
3.	Соціальний	Оцінювання індивідуальних потреб ветеранів / ветеранок, психологічна підтримка	Соціальні паспорти, групи підтримки,	Адресність (персоніфікація) послуг, стійкість
4.	Безбар'єрний	Усунення фізичних, адміністративних, соціальних цифрових, інформаційних і психологічних бар'єрів	Створення доступного, інклюзивного середовища	Можливість кожного ветерана/ветеранки реалізувати свої права, отримати необхідні послуги, відчувати власну, суспільну цінність
5.	Партнерський	Взаємодія з регіональними центрами зайнятості, Громадськими організаціями, благодійними	Програми перепідготовки, ветеранський бізнес	Інтеграція ветеранів у громаду

Продовження табл. 3.4

		фондами, волонтерами, навчальними зкладами		
6.	Фінансовий	Залучення грантів, благодійних ресурсів, спів фінансування проектів	Громадська участь, конкурс «Ініціатива ветерана»	Додаткові фінансові можливості

Примітка. Складено автором

Найбільшої уваги і зосередженості вимагає впровадження безбар'єрного блоку, адже це поняття поєднує соціальну, інфраструктурну, інформаційну та психологічну складові підтримки. Це ціла система комплексних заходів, спрямованих на:

- облаштування адміністративних будівель, ветеранських хабів, центрів реабілітації з урахуванням потреб людей із травмами та інвалідністю;
- доступний транспорт, тактильні елементи, пандуси, підйомники, навігаційні системи;
- спрощення процедур отримання пільг, допомоги, земельних ділянок, соціальних послуг;
- запровадження електронних сервісів для ветеранів, створення єдиного інформаційного порталу громади для ветеранів;
- доступність усіх матеріалів для людей з вадами зору або слуху;
- проведення інформаційних кампаній, що розвінчують стереотипи щодо ветеранів.
- організація ветеранських просторів, клубів, центрів підтримки сімей військових;
- програми психологічного супроводу та взаємодопомоги;
- розвиток програм підтримки ветеранського бізнесу, самозайнятості;
- створення платформи ветеранського бізнесу у громаді та співпраці з місцевими роботодавцями;

Механізм впровадження адаптивної системи управління ветеранською політикою досить складний, об'ємний, має бути налагоджений чіткий циклічний процес для застосування, як зображено на рис. 3.2.

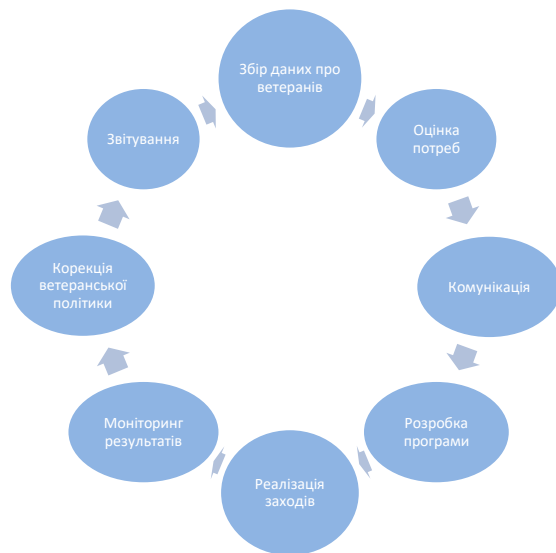

Рис.3.2 Адаптивний механізм реалізації ветеранської політики в громаді

Примітка. Складено автором.

Тобто, як можемо спостерігати, впровадження адаптивної системи – безперервний цикл, який має забезпечувати постійне оновлення ветеранської політики у громаді відповідно до обставин.

Роль селищної ради полягає у координуванні дій суб’єктів ветеранської політики, напрямки реалізації, у створенні системи моніторингу та інтеграції цифрових інструментів управління.

З метою посилення впровадження адаптивних механізмів у Микулинецькій селищній раді, на основі досліджень та моніторингу наявних даних, розробимо та відобразимо план у таблиці 3.5.

Таблиця 3.5

План необхідних першочергових заходів

Вид заходу	Спосіб реалізації
Запровадити електронну платформу «Ветеранська політика» із функціями	➤ онлайн – кабінету ветерана; ➤ інтерактивної карта ветеранських ініціатив ➤ системи опитувань для зворотного зв’язку
Розробити План адаптації ветеранів громади на період до 2030 року, яким передбачити	➤ щорічне оновлення програм соціального захисту; ➤ використання цифрових індикаторів ефективності
Встановити постійно діючу платформу між секторальної взаємодії між	➤ представниками ОМС; ➤ сектором з питань ветеранів та родин загиблих; ➤ представниками ветеранських Громадських організацій

Продовження Табл. 3.5

	➤ територіальним центром соціального обслуговування населення ➤ волонтерами
Використовувати інструменти відкритих даних	➤ публікації у доступному форматі інформації про обсяги допомоги, реалізовані проєкти, кількість ветеранів/ ветеранок, які скористалися послугами

Примітка. Складено автором.

Тільки при об'єднаних зусиллях, бажаннях, чіткого дотримання впровадження адаптивних механізмів будуть досягнуті цілі. Реалізація таких механізмів забезпечить, в першу чергу, підвищення рівня задоволеності ветеранів послугами громади; зменшення ізоляції та випадків повторної травматизації ветеранів; посилення інституційної спроможності громади до реалізації державної політики на місцевому рівні; формування відчуття власної суспільної цінності, довіри й гідності у ветеранів; зниження рівня постстресових розладів унаслідок якісної адаптації; ефективна інтеграція ветеранів у громаду.

Тобто, впровадження якісних адаптивних механізмів з реалізації ветеранської політики у територіальних громадах не лише інструмент реагування на соціальні зміни, а ще і стратегічна основа сталого розвитку місцевого самоврядування.

ВИСНОВКИ

У кваліфікаційній роботі здійснено комплексне дослідження механізмів реалізації ветеранської політики органами місцевого самоврядування в умовах зростання суспільного запиту на ефективну підтримку військовослужбовців, ветеранів та членів їхніх родин. Теоретико-методологічна частина роботи дала змогу визначити сутність державної ветеранської політики, її стратегічні орієнтири, принципи, суб'єктний склад та нормативно-правову основу.

Вивчення міжнародного досвіду показало, що успішні моделі підтримки ветеранів у США, Канаді, Великій Британії та Хорватії ґрунтуються на інтегрованій системі соціальних, економічних і психологічних заходів, широкому залученні місцевих громад до процесу адаптації військовослужбовців та наданні їм можливостей для професійного зростання і суспільної участі.

Аналіз міжнародного досвіду дозволяє стверджувати, що ефективна ветеранська політика в демократичних країнах базується на комплексному підході, який поєднує соціальний захист, медичну та психологічну реабілітацію, професійну перепідготовку, працевлаштування та активне залучення ветеранів до процесу ухвалення рішень. Найбільш розвинені моделі США, Канади, Великої Британії та Хорватії демонструють важливість координації між різними рівнями влади, використання інструментів кейс-менеджменту, індивідуальних планів переходу, а також широкої взаємодії уряду, місцевих громад, бізнесу та громадянського суспільства.

Практична частина дослідження, присвячена аналізу механізмів реалізації ветеранської політики у Микулинецькій селищній громаді, засвідчила, що громада забезпечує належний рівень соціальної підтримки, має розвинену мережу суб'єктів надання послуг та стабільне фінансування програм. Водночас виявлено низку проблемних аспектів: відсутність єдиного координаційного центру, недостатній рівень психологічної допомоги, слабка цифровізація сервісів, фрагментарність комунікацій, обмежені можливості для працевлаштування та реінтеграції ветеранів.

Аналіз діяльності громади свідчить про низку системних проблем: обмежений спектр спеціалізованих послуг, недостатній рівень інформування населення, відсутність психологічної служби у структурі ради, недостатню координацію між підрозділами та неуніфікований облік ветеранів. Додатковою проблемою є відсутність фахівця з роботи з ветеранами, що ускладнює безпосередню комунікацію та супровід.

На основі проведеного аналізу запропоновано авторську концептуальну модель удосконалення ветеранської політики в громаді, що передбачає інституційну модернізацію, створення сектора з питань ветеранів, впровадження кейс-менеджменту, розширення реабілітаційних і психологічних послуг, розвиток ветеранського підприємництва та діджиталізацію послуг через електронні сервіси.

Таким чином, у роботі обґрунтовано, що органи місцевого самоврядування є ключовими суб'єктами реалізації ефективної ветеранської політики, здатними забезпечити належні умови для соціальної адаптації та інтеграції ветеранів у життя громади. Запропоновані напрями вдосконалення можуть стати основою для підвищення якості місцевих програм підтримки та формування сучасної, комплексної й орієнтованої на потреби людини системи соціального захисту ветеранів.

Для Микулинецької селищної ради ключовим є перехід від традиційного адміністративного управління до цифрово орієнтованої, аналітичної моделі, яка передбачає використання даних, комунікацію, партнерство і постійний моніторинг ефективності. Акцент на безбар'єрності – ключова позиція, яка спрямована не лише на фізичну доступність, а передусім на новий управлінський підхід до ветеранської політики на місцевому рівні. Його впровадження дозволить селищній раді перетворити соціальну підтримку ветеранів на системну, гнучку та людиноцентричну модель, що відповідає сучасним європейським стандартам.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Аналітична записка з питань порівняльного законодавства щодо врегулювання заходів сприяння працевлаштування ветеранів війни (демобілізованих військовослужбовців) Офіційний сайт: Дослідницька служба Верховної ради України» URL: <https://research.rada.gov.ua/news/novyny/76576.html>]
2. Бурик З., Пархета В., Нагірняк М., Лазарева А.: Аспекти соціального забезпечення та соціального захисту в умовах війни. Публічне управління: концепції, парадигма, розвиток, удосконалення: Збірник наукових праць. Вип. 10. Переяслав. 120 с. DOI: URL: <https://pa.journal.in.ua/index.php/pa/issue/view/11/20>
3. В Одесі відбулося виїзне засідання «круглого столу» на тему: Доступність сервісних послуг для ветеранів та членів їх сімей. Вебсайт Верховної ради України. Комітет з питань соціальної політики та захисту прав ветеранів https://komspip.rada.gov.ua/news/main_news/77734.html)
4. Ваша програма допомоги в перехідному періоді. Надання інформації, ресурсів та інструментів військовослужбовцям та їхнім близьким, щоб допомогти їм підготуватися до переходу від військового до цивільного життя. Офіційний вебсайт Уряду Сполучених Штатів. <https://discover.va.gov/transition-programs/transition-assistance-program/>
5. Ветеранська політика має бути наскрізною та реалізовуватись як на загальнодержавному рівні, так і на рівні кожної громади: у Мінветеранів презентували проєкт. Вебсайт: Міністерство у справах ветеранів. URL: <https://mva.gov.ua/prescenter/category/86-novini/veteranska-politika-mae-buti-naskriznou-ta-realizovuvatis-yak-na-zagalnoderzhavnomu-rivni-tak-i-na-rivni-kozhnoi-gromadi-u-minveteraniv-prezentuvali-proekt>
6. Ветеранська політика: захист інтересів та інтеграція в сучасному світі. URL: <https://ants.org.ua/wp-content/uploads/2024/08/veteranska-polityka-1.pdf>
7. Державна політика щодо ветеранів війни. Аналітична доповідь. Електронне наукове видання. / Власенко Р. В., Гущук І. В., Жаліло Я. А. та

інш./ за наук. ред. д.е.н., засл. економ. України Я. А. Жаліла. Київ : НІСД, 2025. 118 с. URL: https://niss.gov.ua/sites/default/files/2025-04/veterani-dopovid_0.pdf

8. Деякі питання забезпечення житлом військовослужбовців та інших громадян Постанова КМУ від 02.09.2015 №728. Дата оновлення 03.05.2023. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/728-2015-%D0%BF#Text>

9. Деякі питання Міністерства у справах ветеранів», Постанова від 27.12.2018 КМУ №1175. Дата оновлення 21.07.2025. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1175-2018-%D0%BF#Text>

10. Деякі питання надання психологічної допомоги ветеранам війни, членам їх сімей та деяким іншим категоріям осіб Постанова Кабінету Міністрів України від 29.11.2022 №1338. Дата оновлення 02.08.2025. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1338-2022-%D0%BF#Text>.

11. Джон Ґрехем Керрінгтон. Огляд міжнародних практик у сфері реінтеграції ветеранів і ветеранок: міркування щодо воєнного та повоєнного контексту України. URL: <https://www.undp.org/sites/g/files/zskgke326/files/2025-11/undp-ua-veteran-reintegration-report-ukr.pdf>

12. Довжик М. Ветеранська політика в громадах: як це працює та які можливості може використати місцева влада. Децентралізація. [Електронний ресурс]: URL: [https://decentralization.ua/news/19068?fbclid=IwY2xjawMzvmpleHRuA2FlbQIxMABicmlkETFPQ2FGbEdYOElFTnZqMzBIAR6hMqnLzeVsN3wp1nun1U7ScBFPbTfnVY_Fp1ZXvb75QwJ4yWpl-M4uVna6ow_aem_gdtoUmGCoXR51asQJEFjgg \)](https://decentralization.ua/news/19068?fbclid=IwY2xjawMzvmpleHRuA2FlbQIxMABicmlkETFPQ2FGbEdYOElFTnZqMzBIAR6hMqnLzeVsN3wp1nun1U7ScBFPbTfnVY_Fp1ZXvb75QwJ4yWpl-M4uVna6ow_aem_gdtoUmGCoXR51asQJEFjgg))

13. Житловий Кодекс України від 30.06.1983 №5464-X в редакції від 19.11.2022 №2010-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5464-10#top>

14. Інноваційні підходи до працевлаштування та перекваліфікації ветеранів: світовий досвід і перспективи для України: Вебсайт «Міністерство у справах ветеранів України. URL: <https://veteranfund.com.ua/innovative-approaches-to-employment-and-retraining-of-veterans/>

15. Коляда О. Чому важливо говорити про людський капітал і як нам його відновити. Українська правда. URL: <https://www.pravda.com.ua/columns/2023/10/22/7425224/>

16. Конституція України від 28.06.1996 №254к/96-ВР, в редакції від 01.01.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>

17. Кутна М. Заходи адаптації ветеранів на робочому місці в органі публічної влади. Інноваційні технології в менеджменті та публічному управлінні: матеріали доп. Наукової конференції молодих вчених, аспірантів та студентів кафедри менеджменту, публічного управління та персоналу, Тернопіль, 27 листопада 2025 року. Тернопіль: ЗУНУ, 2025.

18. Кутна М. Необхідність реалізації ветеранської політики органом місцевого самоврядування. Актуальні проблеми менеджменту та публічного управління в умовах сучасних викликів: матеріали доп. VI Всеукраїнська науково-практична конференція з міжнародною участю, Збараж, 15 травня 2025 року. Тернопіль: ЗУНУ, 2025.

19. Національна стратегія Вшанування ветеранів. Офіційний Вебсайт Уряду Канади. URL: <https://www.veterans.gc.ca/en/about-vac/our-values/national-veterans-employment-strategy/national-veterans-employment-strategy>

20. Огляд ветеранської політики в територіальних громадах 01.09.-05.10.2025р. Офіційний сайт Національного інституту стратегічних досліджень <https://niss.gov.ua/news/komentari-ekspertiv/ohlyad-veteranskoyi-polityky-v-terytorialnykh-hromadakh-0109-05102025-r>

21. Оглядове досьє щодо стратегії ветеранської політики в Україні. Офіційний вебсайт Верховної Ради України. URL: https://research.rada.gov.ua/documents/analyticRSmaterialsDocs/hum_social_policy/review_files-hsp/75499.html

22. Олександр Порхун: Ефективна реалізація ветеранської політики залежить не тільки від «центру», а й від кожного, хто працює на місцях, у громадах. Єдиний вебпортал органів виконавчої влади України.

URL:<https://www.kmu.gov.ua/news/oleksandr-porkhun-efektyvna-realizatsiia-veteranskoi-zalezhyt-ne-tilky-vid-tsentru-a-i-vid-kozhnoho-khto-pratsiuie-na-mistsiax-u-hromadakh>

23. Пахоменко-Куцевіл О. Сучасні аспекти соціального захисту осіб з інвалідністю: закордонні практики та досвід для України. Публічне управління: концепції, парадигма, розвиток, удосконалення: Збірник наукових праць. Вип. 10. Переяслав 2024. 120 с. URL: <https://pa.journal.in.ua/index.php/pa/issue/view/11/20>

24. Питання діяльності Міністерства у справах ветеранів України. Постанова КМУ від 28.11.2018 № 986. Дата оновлення 10.01.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/986-2018-%D0%BF#Text>

25. Питання забезпечення житлом внутрішньо переміщених осіб, які захищали незалежність, суверенітет та територіальну цілісність України: Постанова Кабінету Міністрів України від 18.04.2018. № 280 в редакції від 06.06.2025 №641-2025-п. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280-2018-%D0%BF#Text>

26. Порадник щодо адаптації та організації роботи ветеранів (ок) на публічній службі. Вебсайт: Національне агентство України з питань державної служби. URL: <https://nads.gov.ua/diyalnist/upravlinnya-personalom-na-derzhavnij-sluzhbi/organizacijna-kultura-na-publichnyj-sluzhbi/hr-poradnyk-shchodo-adaptatsii-ta-orhanizatsii-roboty-veteranivok-na-publichnii-sluzhbi>

27. Про деякі заходи із забезпечення соціальних гарантій військовослужбовців та ветеранів війни. Указ Президента України від 13.10.2021 №532/2021. Дата оновлення 05.01.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/532/2021#top>

28. Про жертви нацистських переслідувань. Закон України від 23.03.2000 № 1584-III в редакції від 01.01.2025 №4170-IX, 4059-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1584-14#Text>

29. Про затвердження Методичних рекомендацій щодо створення та функціонування ветеранських просторів. Наказ Міністерства у справах

ветеранів України від 05.06.2024 №168.URL:
<https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0168923-24#Text>

30. Про затвердження Порядку надання та позбавлення статусу учасника бойових дій осіб, які захищали незалежність, суверенітет та територіальну цілісність України і брали безпосередню участь в антитерористичній операції, забезпеченні її проведення чи у здійсненні заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації в Донецькій та Луганській областях, забезпеченні їх здійснення, у заходах, необхідних для забезпечення оборони України, захисту безпеки населення та інтересів держави у зв'язку з військовою агресією Російської Федерації проти України. Постанова КМУ від 20.08.2014 №413. Дата оновлення 03.10.2025. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/413-2014-%D0%BF#top>

31. Про затвердження Порядку надання та позбавлення статусу учасника бойових дій осіб, які виконували бойове (службове) завдання із захисту незалежності, суверенітету та територіальної цілісності України в умовах безпосереднього зіткнення та вогневого контакту з військовими формуваннями інших держав і незаконними збройними формуваннями. Постанова КМУ від 03.03. 2020 №203. Дата оновлення 23.05.2025.URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/203-2020-%D0%BF#Text>

32. Про місцеве самоврядування в Україні. Закон України від 21.05.1997 №280/97-ВР зі змінами від 31.10.2025 №4510-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80#top>

33. Про основи соціальної захищеності осіб з інвалідністю в Україні. Закон України від 21.03.1991№875-XII. Дата оновлення 01.01.2025.URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/875-12#top>

34. Про основні засади соціального захисту ветеранів праці та інших громадян похилого віку в Україні. Закон України від 16.12.1993 №3721-XII в редакції від 01.01.2025 №4059-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3721-12#top>

35. Про погодження утворення територіальних органів Міністерства у справах ветеранів. Розпорядження КМУ від 20.03.2019 №167-р. Дата оновлення 15.05.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/167-2019-%D1%80#Text>

36. Про поховання та похоронну справу. Закон України від 10.07.2003 №1102-IV в редакції від 23.10.2025 №4595-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1102-15#top>

37. Про правовий режим воєнного стану. Закон України 12.05.2015 №389-VIII Дата оновлення 14.05.2025. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text>

38. Про реабілітацію осіб з інвалідністю в Україні. Закон України від 06.10.2005 №2961-IV Дата оновлення 04.04.2025. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2961-15#Text>

39. Про соціальний захист військовослужбовців та членів їх сімей. Закон України від 20.12.1991 №2011-XII в редакції від 22.09.2025 №4562-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2011-12#top>

40. Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей. Закон України від 20.12.1991 №2011-XII. Дата оновлення 22.09.2025. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2011-12#Text>

41. Про соціальні послуги. Закон України від 17.01.2019 №2671-VIII. Дата оновлення 27.09.2025. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2671-19#Text>

42. Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту. Закон України від 22.10.1993 №3551-XII. Дата оновлення 23.10.2025 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3551-12#Text>

43. Про статус ветеранів військової служби, ветеранів органів внутрішніх справ, Національної поліції і деяких інших осіб та їх соціальний захист. Закон України від 24.03.1998. №203/98-ВР Дата оновлення 01.01.2025. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/203/98-%D0%B2%D1%80#Text>

44. Про схвалення Стратегії ветеранської політики на період до 2030 року та затвердження операційного плану заходів з її реалізації у 2024-2027 роках.

Розпорядження КМУ від 29.11.2024 №1209-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1209-2024-%D1%80#Text>

45. Про схвалення Стратегії формування системи повернення з військової служби до цивільного життя на період до 2033 року та затвердження операційного плану заходів з її реалізації у 2025-2027 роках Розпорядження КМУ від 31.12.2024 №1350-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1350-2024-%D1%80#Text>

46. Реабілітаційне та фізіотерапевтичне відділення. Микулинецька обласна фізіотерапевтична лікарня реабілітації: офіційний сайт URL: <https://mlr.com.ua/>

47. Рішення сесії селищної ради. Рішення сесій №2713-2757: Рішення 43-ої сесії VIII скликання від 04.12.2023. Офіційний сайт Микулинецької територіальної громади. <https://mykulynecka-gromada.gov.ua/docs/1555600/>

48. Рішення сесій №з №2771 по №2842 :Рішення 46 сесії восьмого скликання від 27.03.2024. Офіційний сайт Микулинецької територіальної громади. <https://mykulynecka-gromada.gov.ua/docs/1653547/>

49. Рішення шістдесятої сесії Микулинецької селищної ради від 23.06.2025. Офіційний сайт Микулинецької територіальної громади. URL: <https://mykulynecka-gromada.gov.ua/docs/2049794/> Заходи із реалізації Обсяг фінансування Програми на 2025

50. Територіальні громади обрали собі модель підтримки ветеранів. Вебсайт U-LEAD з Європою. URL: <https://www.u-lead.org.ua/news/636>

51. У ЗУНУ відбувся форум на підтримку та розвиток ветеранської політики. Вебсайт Західноукраїнського національного університету. <https://www.wunu.edu.ua/news/28270-u-zunu-vdbuvsja-forum-na-pdtrimku-ta-rozvitok-veteranskoyi-poltiki.html>

52. Український досвід формування ветеранської політики. Актуальні питання реінтеграції, адаптації, реабілітації ветеранів /Коляда О., Павловський Я., Кавецька Н. та інш./ під керівн. О.Коляди та Я. Павловського/ Міжнародний фонд Відродження. Простір можливостей. 2025.99с. URL: <https://pm.in.ua/wp->

content/uploads/2025/07/Doslidzhennya_Ukrayinskyj-dosvid_vetpolityky-1313.pdf?fbclid=IwY2xjawLnHNBleHRuA2FlbQIxMABicmlkETFEV2dLY1BGWEtVUk1BSG1HAR6UVzSJudmNXlXZc-D5UG1EBu3qtM8WVmoif9OMRfh2R52dEf5d5m8OGfH3g_aem_Hj20NhO8jeKRuvAsCLC65Q

53. Центр надання адміністративних послуг Микулинецької селищної ради. Офіційний сайт Микулинецької територіальної громади. URL: <https://mykulynecka-gromada.gov.ua/cnap-11-17-30-15-04-2024/>